БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч.
НОЯБРЬ
2
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 218 (4188)

Өртээ 20 коп.

Коммунизм тургузукчуларының бирги одуругларында чоруп турар бүдүрүлгениң мурнакчыларынга болгаш чаартыкчыларынга алдар!

(СЭКП ТК-ның Қыйгырыгларындан).

Казахстанның Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Орденниг Казах ССР-ниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрер талазы-биле партияның болгаш чазактың ажылдап кылган хемчегелерин амыдыралга чедиишкиннiг боттандырып турарын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели улуг сеткил ханыышкын-биле демдеглеп тур. Республиканың совхозтары болгаш колхозтары 1958 чылда эки дүжүттү өстүрүп алган болгаш күрүнеге 950 миллион 200 муң пуд тарааны, ооң иштинде аъш-чемниң үнелиг культуразы болур 852 миллион пуд кызыл-тасты база 32 миллион ажыг пуд чиңге-тарааны саткан. Күрүнеге 1958 чылда көрдүнген пландан 162 миллион пуд хөй база күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырының мурнунда республиканың дүжаап турганындан барыкла 10 катап хөй тарааны саткан.

Казахстанның ажыл-ишчилериниң чедиишкиннери — СЭКП ТК-ның сентябрь (1953 ч). Пленумунуң, партияның Төп Комитединиң ооң соңгарты Пленумнарының шиитпирлерин болгаш СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүседир дээш демиселге бүгү совет улустуң чедиишкиннери, көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрер болгаш бистиң чуртувуска элбекшил продуктуларны тургузар талазы-биле Коммунистиг партияның политиказының улуг тиилелгезиниң тодаргай херечизи болур.

Тараа дээш демиселге улуг тиилелгени республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери партияның болгаш күрүнеңиң кайгамчык улуг дузаламчызының, Совет Эвилелиниң бүгү улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында чедип алган.

Казахстанда дүжүт ажаап алышкынынга болгаш тараа белеткелиннге калбарган чарышка муң-муң комбайнерлер, лафеттиг жаткаларның машинистери, чолаачылар, колхозчулар, совхозтар ажылчыннары, чурттуң хөй-хөй хоорайларының сургуул аныяктары, ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары алдаржып үнген, оларның күш-ажылы бүгү совет улустуң талазынган изиг ынакшылга болгаш хүндүткелге таварышкан.

Казахстанның хөй-хөй районнары тараанның ниити чыылдазын дыка көвүдеткен, тараа белеткелериниң күрүне планнарын долдур болгаш ажыр күүсеткен. Акмолинск областың Есил районунуң совхозтары болгаш колхозтары күрүнеге 30 миллион пуд тарааны, Кокчетав областың Рузаевск районунуң—25 миллион пуд, Караганда областың Нуринск районунуң совхозтары болгаш колхозтары—20 миллион пуд тарааны саткан. Республиканың совхозтары күр черде тараанның улуг фабрикалары болу берген. Олар күрүнеге бо чылын 633 миллион пуд тарааны сатканнар. Алдан ажыг совхозтар күрүнеге ийи-ийи болгаш оон-даа хөй миллион пуд тарааны саткан. Казахстанның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң тараа дээш демиселге чедип алган чедиишкиннери болза, күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырынче угландыр партияның чоруткан шугумунга чигзинип турган бүгү-ле кортуктарга болгаш бүзүревестерге күчүлүг согуушкун болур. Аажок делгем чаа черлерни шиңгээдип алырынга күрүнеңиң үндүрген чарыгдалдары хомудал чокка төлеттинген деп чүве ам көстүп турар-дыр.

Казахстан чүгле тараа-биле байлак эвес. Республиканың мурнуу талакы районнарында чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнге чугула чигөт болур хөвең, чигир свеклазы, чимистер, ногаалар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культуралары өзүп турар, оларны бүдүрери чыл келген тудум-на улам көвүдээр ужурлуг.

Сөөлгү чылдарның дургузунда Казахстанда мал ажылы дыка хөгжөөн. Чыл келген тудум-на малдың баш саны өзүп, ооң продуктулуу бедип турар. Республика мал ажылының продукциязын улам-на хөйү-биле ап турар. Казахстан нарын болгаш чартык нарын дүктү, каракульду болгаш хой эъдин бүдүрер талазы-биле чурттуң өң улуг базазы бооп шыдаар-даа, болур ужурлуг-даа.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели тараа бүдүрерин көвүдериннге чедип алган шылгарангай чедиишкиннери дээш база тараа белеткелериниң планын ажыр күүсеткени дээш республиканың өр, хөрөөжен колхозчуларынга, совхозтарының болгаш СТС-тениң ажылчыннарынга, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглеринге, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчыларынга база бүгү ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирип тур.

Совет Эвилеликиң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болза, Казахстанның колхозчулары, совхозтар болгаш СТС-тер ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглери, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчылары болгаш бүгү ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр социалистиг чарышты улам-на калбартыр, көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларының күчүлүг чаа көдүрүүшкүнүн чедип алыр, бистиң чуртувуста коммунизм тургузуушкунунуң хөрөөнге бодунуң төлептиг салыышкынын киирер дээрзинге быжыг бүзүрелдиин илергейлеп тур.

СЭКП-НИҢ ТӨП КОМИТЕДИ. ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Казахстанның совхозтары болгаш колхозтары күрүнеге 950 миллион 200 муң пуд тарааны саткан

Казахстанның ажылчы чоннары улуг тиилелгени чедип алганнар. Республиканың колхозтары, совхозтары күрүнеге 950.200 муң пуд тарааны, ооң иштинде 852 миллион пуд кызыл-тасты болгаш 32 миллион ажыг пуд чиңге-тарааны саткан. Ол болза 1958 чылда күрүне планынга көрдүнгениннден 162 миллион пуд хөй, күр черни шиңгээдип алырының мурнунда республиканың дүжаап турган тараазындан барык-ла 10 катап хөй болур-дур.

Бараанның тараанның бол нургулайы республиканың соңгу-чөөн талакы областарындан кирген, ол черлерде 23 миллион ажыг гектар күр болгаш курукан черлерни шиңгээдип алган турган, ооң түнелинде Казахстан бараанның тараа бүдүрер талазы-биле Россия Федерациязының соонда ийиги черни эзлей берген.

Байлак дүжүттү ажаап алыры улуг бергелер-биле капсырлажып турган: үргүлчү-ле чаъс чаар турган болгаш хар-биле кады соок эрте эгелээн. Ынчалза-даа Казахстанның ажылчы чоннары ол бергелерни ажып эртип шыдаан. Бүгү тараа культураларының 80 хире хуузу ангылап ажаар арга-биле ажаап алдынган. Ангылап ажаап алышкын республикага ындыг калбак хемчеэлдиг кылыр бир-ле дугаарында бо чылын ажыглаттынган.

Казах ССР-ниң тараажыларынга улуг дузаны хоорайларның болгаш үлетпүр төптериниң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары, Ленинчи комсомолдуң төлөөлекчилери көргүскен. (СЭТА).

Студентилер кежээзи

Чоокта чаа областың национал шин театрынга областың колхозтарынга, совхозтарынга ажылдап чораан аныяктарның кежээзи болган. Байлак дүжүттү ажаап алырынга шылгарангай киришкен студентилерни болгаш сургуулдарны СЭКП обкомунуң болгаш СЭКП хооркомунуң бижии-биле шаннаан. Оларның аразында башкы училищезиниң сургуулу Н. Седип, көдээ ажыл-агый техникумунуң сургуулу О. Делгероол болгаш өскелер-даа бар.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

Тараанның кожуг комбайннарын тараанны ангылап ажаап алырынга таарыштыр боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериир дугайында

Тараа культураларын ангылап ажаап алыр чоруқ сөөлгү чылдарның дургузунда Совет Эвилелиниң бүгү зоналарында, ылаңгыя Сибирьниң, Казахстанның, Уралдың, Поволжьениң, Соңгу Кавказтың, Украинаның болгаш Төп кара хөрзүннүг областарның тараа культуралары өстүрериниң кол-кол районнарында өң-не калбаа-биле ажыглаттынын турар апарган.

Дүжүттү ангылап ажаап алганының үезинде тавычаларны бөлүп ажаарда өң-не ажыктыг машина болза боду чоруур комбайн болур деп чүвени дуржулга көргүскен. Боду чоруур комбайннарга ажылдаанда кожуг комбайннарынга дөмейлөөрге механизаторларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү дыка бедип, кывар чүүлдүң чарыгдалы кызырлып, ажаап алдынган тараанның бот-үнези чиигеп турар.

Оон ангыда, тараа культураларының ажаап алышкынынга кожуг комбайннарының ажылдарынга күчүлүг илчирбелиг тракторлар ынчаар хөй саннын-биле чардыгып кирип турар. Эвээш савацныг тараанны ангылап ажаап ап турда ол тракторларның-даа, а ол ышкаш кожуг комбайннарының шимчедикчилериниң-даа күчү-шыдалы болганчок-ла долу эвес ажыглаттынып турар. Ынчаарга хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда тракторларның четпес болуп турарының ужурунда бедик дүжүттерни алырынга чугула күскү ангыс болгаш күр черлер аңдарылгазы дээн чижектиг ажылдарның күүселдези саздап турар.

Тараа ажаап алышкынынга кожуг комбайннарын улам ажыктыг ажыглаар болгаш күскү ангыс база күр черлер аңдарарынга тракторларны хостап алыр сорулга-биле айыттынган комбайннарны боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериир дугайында саналдар үпүн турган. Амгы үеде Саратов областың механизаторлары «С—6» деп кожуг комбайннарының дуржулга хевирлерин боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериирин боттандырган. Ындыг эде дериишкиниң чогумчалыг чоруун ол комбайннарның ажылы бадыткан турар.

СЭКП-ниң Төп Комитединиң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаатканы болза:

1. Тараанны ангылап ажаап алырынга ажыглаар дээш тараанның кожуг комбайннарын боду чоруур кылдыр чаартын эде дериирин организастаар талазы-биле СЭКП-ниң Саратов обкомунуң чоруткан ажылын үүлүг деп көөр. Комбайннарны эде тургузарда оларның кезилде аппараттарын кыскалаткан, харын лафеттиг жаткалар кылып, а бастырыкчы аппараттарын—боду чоруур бөлүкчү подборщиктер кылып алырын колхозтарга болгаш совхозтарга сүмелөөр.

2. Кожуг комбайннарын боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериирде тудуштурулгаларның өң-не таарымчалыг конструкциязын тургузар сорулга-биле таарыштыр дериллгениң өң өкі конструкциязы дээш конкурсту чарлаан, ооң адырларынга чогуур макталга шаннаалдарны тургузарын ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга хүлөөдир. Конкурстуң хуусаазын бир айдан ашпас кылдыр доктаадыр.

3. ССРЭ-ниң Күрпланы ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозубиле кады эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринбиле дугурушканын ёзугаар кожуг комбайннарын боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериирде, тудуштуруглар болгаш кезектер бүдүрерин организастаар база колхозтарда болгаш совхозтарда комбайннарны эде дериир талазы-биле ажылдарны организастаар дугайында саналды 1958 чылдың декабрь 20-ге чедир белеткээш, СЭКП ТК-га болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге киирип келир.

ССРЭ-НИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ МИНИСТЕРСТВОЗУНДА

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1958 чылдың октябрь 23-теги доктаалынга дүүштүр ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу **кожуг комбайннарын боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериириниң тудуштуругларының өң эки конструкциязын ажылдап кылырынга ажык конкурсту чарлаан.**

Конкурстуң сорулгазы—«С-6» болгаш «РСМ-8» деп кожуг комбайннарын боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериирде тудуштуругларның өң эки конструкциязын тургузарынче колхозчуларның, көдээ ажыл-агый болгаш үлетпүр ажылдакчыларының чогаадыкчы инициативазын хаара тыртары болур.

Конкурска СТС-тер, совхозтар, колхозтар, үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлери, заводтарның конструктор бюролары болгаш эртем-шинчилел организациялары, а ол ышкаш тус-тус кижилер киржип болур.

Конкурстуң негелдеери дараазында айыткан техниктиг негелдерни баш бурунгаар көрүп турар:

Биринде. Тудуштуругларның болгаш кезектериниң конструкциязы болза, тараа культураларын ангылап ажаап алганда тавычалардан тараанны бөлүп ап, бастырарда болу чоруур комбайннар кылдыр эде дериттингеи «С-6» база «РСМ-8» деп комбайннарның ынаныштыг ажылдаарын хандырар ужурлуг.

Ийиде. Таарыштырылга-дериллгелер тургузуг талазы-биле аргалыг-ла болза бөдүүн болур болгаш белеткеп кылырынга металлдың база акша-хөрөнгениң хөй чарыгдалдарын негевес ужурлуг.

Үште. Кожуг комбайннарының конструкциязынче киирген өскертилгелер оларны боду чоруур комбайннар кылдыр эде кылып калда ук комбайннарның агротехниктиг көргүүзүглерин болгаш эдилээрде идегел-ынаныштыг байдалын кудулатпас ужурлуг.

Дөртте. Эде дериттинген комбайнларның шимченип чоруурунга болгаш оларның ажылдаар органнарын ажылдадып киирериинге кожуг комбайннарында тургустунган шимчедикчилер ажыглаттынган турар ужурлуг.

Беште. Боду чоруур кылдыр эде дериттинген «С-6» болгаш «РСМ-8» деп комбайннарның калбак хемчеэлдиг болгаш янзы-бүрү байдалдарлыг черлерге тавычалар бөлүп алырда өң-не бедик бүдүрүкчүлүг чоруу хандыртынган турар ужурлуг.

Алдыда. «С-6» болгаш «РСМ-8» деп комбайннарны боду чоруур комбайнар кылдыр эде дериирде, комбайннар агрегатка «ППУ-2,4» хевириниң кожуг подборщиктери-биле ажылдаар, ынчаарга комбайннарны эде дерип турда хосталган кезилде аппараты оргалай салыр лафеттиг жаткалар кылдыр ажыглаттынар ужурлуг; комбайннарның шимчедикчилери кезээде-ле бүрүн күш-шыдалы-биле ажылдаан турар, ынчангаш соодулганың ынаныштыг чоруун баш удур таарыштырар херек.

Конкурстуң киржикчилери (бүдүрүлге черлери болгаш организациялар) эде дериттинген комбайннарның хевир-майыктарын болгаш техниктиг документилерин 1958 чылдың декабрь 1-ге чедир киирип келир ужурлуг. Конкурстуң жюризинге машиналарның хевир-майыктары-биле кады дараазында айыттынган материалдар киргеи турар ужурлуг.

а) эде дериттинген комбайнның ниити хевириниң 1:5 масштабтыг, тудуштуругларның 1:2 масштабтыг шыйыг-төлевилелдери;

б) саналдаттынып турар схеманың болгаш конструктивтиг шиитпириниң чогумчалыг чугулазын үндезилеп айыткан тайылбыр бижиин, а ол ышкаш техника талазы-биле чогуур саналашкыннар;

в) «С-6» болгаш «РСМ-8» деп комбайннарны боду чоруур комбайннар кылдыр эде дериириниң өртек-үнезиин саналаан саналашкыннар болгаш хереглээр металлдың саналаны.

Эде дериттинген комбайннарның белеткеттинген хевир-майыктарын ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң айтышкыны ёзугаар шылгаар кылдыр пунктуларже чорудуп бээр.

Конкурска киржип турар тус-тус кижилериниң киирип кээр үүлдери болза:

а) саналдаттынып турар схеманың чогумчалыг чугулазын үндезилеп айыткан тайылбыр бижик;

б) эде дериттинген комбайнның ниити хевириниң болгаш тудуштуругларының шыйыг төлевилелдери;

в) «С-6» болгаш «РСМ-8» деп комбайннарны эде дериириниң өртек-үнезиниң саналаан саналашкыннар болгаш хереглээр металлдың саналашкыны.

Конкурска кирген комбайннарның конструкциязын көөр болгаш шылгалдаларын түүнээр кылдыр жюрини тургускан.

Өң эки конструкцияларның авторларынга тыпсыр шаңналдар дараазында хемчеэлдерге доктаатты-нган:

Бирги шаңнал (бир) 15 муң рубль.

Ийиги шаңнал (бир) 10 муң рубль.

Үшкү шаңнал (ийи) 5—5 муң рубль.

Конкурска кирген техниктиг материалдарны, хевир-майыктарны **болгаш шылгалдаларның түүнелдерин 1958 чылдың декабрь 10-дан 15-ке чедир көөр.**

Баштайгы миллион тонна чигир

КИЕВ, 20. (СЭТА). Украинаның чигир үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң коллективтери СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр күш-ажылчы эзлчегни чорутпушаан, чаа дүжүттүң чигир свеклазын чедиишкиннiг болбаазырадыр дээш чаржып турар. Продукция бүдүреринiң планын ажыр күүсеткен Хмельницк болгаш Полтава чигир трестериниң заводтарының бүдүрүлгечилери мурнап чоруп турарлар.

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

★ ★

Хүлээлгезин күүседип турар

Партияның эзлчег чок XXI съездизинге болгаш Октябрь байырлалынга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш Кызылдың № 1 чүк АТК-зының хоочун чолаачызы эш Кара-Ашак бодунга бедиткен хүлээлгени алгаш, ам күүседип апкан: бо чылдың дүжүт ажаап алышкынының база тараа белеткелериниң үезинде Чаа-Хөлдүң колхозтарынга ол ажылдавышаан, 500 ажыг тонна тарааны сөөргүп, 400 ажыг литр кывар үүлдү камнап алган.

СЭКП-ниң төөгүлүг XXI съездизинге алдар кылдыр бодунуң автомашиназын капитал септелге чокка 100 муң километр чедир ажылдадырын эш Кара-Ашак хүлээнип алган.

Тууйбу бүдүрүлгезинде

Сүт-Хөл районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң мурнакчы кежигүнү эш Ондар Көк-оол мурнунда 4 кижиниң күүседип турганы тууйбу бүдүрүлгезинде ажылдарны таарыштыр тургуспушаан, ам тууйбу бүдүрер черде ол ажылдарны чаасказан күүседип, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар.

Партияның XXI съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш мурнакчы колхозчу эш Көк-оол хүн бүрүде нормазын 200 хуу чедир күүседип эгелээн.

Чечен-Ингуш АССР. Грозныйда химия заводунуң ийиги эзлчээниң тудуушкуну ажыглалда кирген. Бүдүрүлгениң чаа-чаа цехтеринде нефть газындан синтетиктиг спиртти ап турар. Баштайгы чүс-чүс тонна ол үнелиг чиг-этти химия үлетпүрүнге берген.

Чурукта: заводтуң цехтериниң бирээзи эргелеп башкарар өрөөлде.

Фото Р. Диканыы. СЭТА-ның фотохрониказы.

★ ★ ★

Социалистиг чарышты калбарткан

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң төвү чыл келген тудумна сайзырап, чазагайжып турар. Амгы үеде колхозтуң тудугжулары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга болгаш партияның эзлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш боттарының аразында социалистиг чарышты улам калбартканнар.

Тудуг бригадазын быжыглаар талазы-биле артель баштаар чери өлөөн хемчегелерни алган. Бригадада 58 тудугжуларны, 2 автомашиналарны, өлөөн каш тергени быжыглаан. Тудуг ыяжын чогуур үезинде пландан ажыр белеткээш, тудуг шөлүнде эккеп дүжүрүп алган.

Колхозтуң бүдүрүлге планын ёзугаар бо чылын чуртталганың 50 бажыңнарын ажыглалга киирер. Ам чуртталга бажыңнарының тудуу колдуунда доозулган, ооң иштинден 30 ажыг бажыңнарны ажыглалга киирген. Тудуг бригадазының кежигүннери эштер Самбыл, Арбак, Конгар болгаш оон-даа өскелер хүн бүрүде нормазын 150—175 хуу күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Колхозтуң тудуг бригадазында эш Конгарга удуртқан хөрөөжен тудугжуларның 6 кижи составтыг звенозунуң мурнакчы ажылын демдеглээр херек. Олар үжен ажыг чуртталга бажыңнарының дранказын каккаш, малгаштап кылганнар. Звенода эштер Намчал, Диимаа өң мурнакчы ажылдап турарлар.

Колхозчу тудугжулар чуртталга бажыңнарындан ангыда бүдүрүлгениң, культура-амыдыралдың болгаш мал кажааларының тудугларын чедиишкиннiг чорудуп турар, 5500 баш шөөр малга 12 кажаарынга 100 баш инекке чаа кажаазы болгаш колхозтуң уруглар садының чаңгыс аай хевирлиг 6 өрөөл бажыңын тудуп доосканнар.

Бо чылдың тудуг ажылдарының планын чедиишкиннiг күүседир төлөөде, тудугда бар четпестерни демдеглээри чугула. Колхозтуң баштаар чери тудуг бригадазында быжыглаан тыртар күштерни чамдыкта өскээр ажыглаар, бригаданы материалдар-биле чедир хандырбас чорукту болдуруп келген. Бистин кылып турар чамдык тудугларыстың шылары ам-даа чавыс. Чижээ, бо чылын туткан чуртталга бажыңнарының иштинден чүгле он бажыңны крышалаан.

Партияның XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бо чылдың тудуг планнарын бүрүн күүседиринче бүгү күжүүстү салыр бис.

Мурнакчылар көвүдеп турар

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазының составындан 12 кижи киржикчилиг тускай звенону бо чылдың августа тургускан турган. Үк звенонуң сорулгазы мал кажааларын тудуп кылыры, септээри болур.

Звенонуң кежигүннери бо аразында 2500 баш шөөр малга 5 саннын кажааларны, 60 баш инектер кирер 1 кажааны туткаш, ажыглалга киирген болгаш малчыннарның кыштагларынга чуртталганың 4 бажыңнарын тудары-биле тудуг ыяжын белеткээш, сөөргүп чедирип алганнар. Колхозтуң тудуг ажылынга чолаачы эш Чыргал, бызаңчылар эштер Баазан, Чамыян, Шадып, Серөө, Сандак, Артыңажык олар мурнакчы киржип турарлар.

Мал кажаалары белен

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары болгаш тудуг бригадазының кежигүннери мал кыштагладыышкынынга белеткелди организастыг чорутқан.

Тудуг бригадазының кежигүннери ниитизи-биле 5250 баш шөөр мал кажааларын, 100 башка бызаа кажаазын, 75 башка инек кажаазын, ол ышкаш чуртталганың 37 бажыңнарын тудуп доосканнар, ажыглалга киирген.

Тудугжулар чүгле чаа кажаалар тудары-биле кызыгаарлаттынмайн, эрги кажааларның септелгезин база чедиишкиннiг чорутқаннар. Кажаалар тудуу болгаш септелгези үргүлчүлеп турар.

Бызаа ажаакчызының чедиишкини

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң бирги сүт-бараан фермазының бызаа ажаакчызы С. Шагбаа үш чыл дургузунда 216 бызааны менди өстүрген. Бызааларны ол бир чыл дургузунда доруктургаш-ла инек кадарчыларынга хүлөөдип бергеш, соң улаштыр чаш бызааларны хүлөөп алгаш ажаап эгелээр.

Бо чылын ол 74 бызааларны хүлөөп алгаш менди доруктурып турар. Мал ажылының тускай эртемниглериниң сүмезин ёзугаар таарыжыр янзы-бүрү чемнер-биле чемгерерге олар дыка семирип турар. Бызаа кажаазының алаанга төгер 10 тонна өдекти болген.

ОБЛАСТЫҢ АЖЫЛ-АГЫЙ, КУЛЬТУРА ТУРГУЗУУШКУНУНГА ХЕРЭЭЖЕН ЧОННУҢ КИРЖИЛГЕЗИН УЛАМ ИДЕПКЕЙЖИДЕР

(Херээженнериң ийиги Бүгү-тыва хуралындан)

Октябрьның 28-те, Кызылга херээженнериң ийиги Бүгү-тыва хуралы болуп эрткен.

Облкүүском даргазының орлакчызы эш Анчимаа СЭКП обкомунуң даалгазын ёзугаар хуралды ажыткан. Хүндүлүг президиумга СЭКП ТК-ның Президиумун диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле соңгаан болгаш бүт кырынга туруп ёзулаан.

Хурал айтырыгларны чугаалажырынче план ёзугаар киришкен. Аңаа янзы-бүрү темаларга 8 илеткелдер болган. СЭКП обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизинин эргелекчизи эш Торуг-оол **«Тываның ажыл-агый, культура тургузуушкунунга херээженнериң сорулгаларының дугайында»** илеткелди кылган. Эш Торуг-оол бодунуң илеткелин херээженнер ортузунга политик-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажылдарны, колхозчуларның бажыңнарынга культураны болгаш амыдыралды эжижилериниң айтырыгларынче кол угландырган. Ол талазы-биле херээженнер чөвүлелдери улуг ажылды чорудуп турарын айыткан. Чөөн-Хемчик районунуң «Хорум-Даг» колхозта херээженнер чөвүлелиниң эки ажылының дуржулгазын илеткелчи чугаалаан. Ол ышкаш Каа-Хемниң—«Кызыл тук», Чөөн-Хемчиктиң—«Большевик», Сүт-Хөлдүн—«Бора-Тайга», Чаа-Хөлдүн—Ленин аттыг колхозтарның херээженнер чөвүлелдери херээженнерни ниитиниң күш-ажылынга киришпитирер, оларның политиктиг кижизидилгезин эжижидер, культурлуг чуртталгазын чаагайжыдар дээш чүткүлүг ажылдан турары демдеглеттингеи.

Ынчалза-даа херээженнер ортузунга кижизидилгелиг, культура-массалыг, организастыг ажылдарны багай чорудуп турар дугайында чамдык херээженнер чөвүлелдери шыңгыы шүгүмчүлеттирген. Ылаңгыя Бай-Тайга районунуң «Найырал» колхозунда күш-ажыл кылып шыдаар 708 херээженнерден 531 кижи чылдың бирги чартыында күш-хүнүнүң минумумун күүсетпээн. Ында херээженнериң колхоз бүдүрүлгезинге киржиринге таарымчалыг байдал тургустунмаан, мынчага чедир чангыс аай хевирлиг уруглар яслизи туттунмаан, сезоннуг яслі безин ажылдавайн турар. Партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар чери ол талазы-биле база-ла бүрүүлүг.

Чамдык херээженнер күш-ажылдың болгаш хөй-ниитиниң чурумун үреп, арагалап, аморальыг үүлгедиглер кылын турар. Кызыл хоорайның чурттакчызы Седен Норбу күш-ажыл кылып болур хирезинде-ле, кайда-даа ажылдавайн, үргүлчү арагалап, чуртталганың үлегер чок чижээн көргүзүп келген. Ооң 14 харлыг оглу Көк-оол школага өөренмейн, чурум үрээр, оорлыр чорукче шилчээн. Тээли суурнуң чурттакчызы Докун үргүлчү арагалап, чурум үреп чоруур апарган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазаптың Тыва дугайында хүн бүрү сагыш салышкынының, дерт дузаламчызының ачызында бистиң колхозчу араттарывыстың культуразы болгаш амыдралы үндезини-биле чаартынган. Колхозчулар өгледен бажыңнарже барык-ла бүрүн шилчип турар. Чөөн-Хемчиктиң — «Искра», «Коммунизмче орук», Өвүрнүң—«Коммунизмче орук», «Торгалыг», Тожунуң «Май-1», Эрзиниң «Коммунизмче орук» болгаш оон-даа өске чаагайжыды туттунган колхозчу суурларны илеткелчи мактап чугаалаан.

Колхозчу тыва херээженнериң хуузунда чуртталгазы дыка культуржуп турар. Олар ең эки арыг-шевер колхозчу суур дээш, боттарының бажыңнарынга ең эки культурлуг амыдырал-чуртталга дээш үлегерни көргүзүп турарлар. Моон чижээнге Өвүрнүң «Коммунизмче орук» колхозта Монгуш Өмчетти, Чөөн-Хемчиктиң «Искрада»—Часкал Монгушту, Каа-Хемниң «Октябрь 14 чылы» колхозта Елена Салчакты, «Тере-Хөлде» маадырже Седин Серенмааны болгаш оондаа өскелерни илеткелчи көргүскен.

Чуртталга бажыңнарының иштики культуразын бедидеринге херээженнер шиитпирлиг рольду ойнаар дээрзин онзалап айыткаш, бо хуралга ол талазы-биле тодаргай сорулгаларны чугаалажып алырынче хуралдың киржикчилериниң кичээнгейин эш Торуг-оол угландырган.

Чаңгыс аай хевирлиг чаагайжыды туттунган бажыңнарлыг хирезинде-ле, а ооң иштин культуржудуп, көрүштүг болгаш таарымчалыг болдуруп алыр талазы-биле сонуургалың болгаш чүткүлүн илеретпейн чурттап орар өг-бүлелер ам-даа хөй. Бо дугайында чижектерни илеткелчи база көргүскен.

Колхозчу амыдыралга бедик культура дээш демиселге көдээ интелигенцияның, ылаңгыя эмнелге пунктуларының улуг рольдуун илеткелчи айыткан. Чамдык эмнелге черлеринде арыг-шеверниң четпезин, эмнелге ажылдакчыларының талазындан чоннуң ортузунга санитария пропагандазын чорутпайн турарын ол шыңгыы шүгүмчүлээн. Тываның бүгү херээженнери ең эки арыг-шевер колхозчу суур дээш, колхозчунуң бажыңынга ең эки амыдырал-чуртталга дээш социалистиг чарышка сырый каттыжар, СЭКП обкомунуң пленумунуң колхозчуларның культуразын болгаш амыдыралын эжижилериниче угланган шиитпирин чедишкинниг боттандырар, СЭКП-ниң XXI съездизинге күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражыр дээрзинге долу бүүрелдиин илеткелчи илереткен.

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң эргелекчизи эш Долчун **«колхозчу-араттарның бажыңнарынга ең эки культурлуг амыдырал дээш»** деп илеткелди кылган. Районда колхозчу суурлар чаагайжын турарын ол демдеглээн. Ылаңгыя 2000 ажыг бажыңнардан 1500 бажыңнар крышалыг болгаш бүрүн дериглиг. Бажыңнар чаныда ыяш тарылгалары калбаа-биле чоруттунган.

Чуртталганың культуразы бедип турар. Ылаңгыя «Октябрь 40 чылы» колхозта Ондар Танзы чеди уруглардыг, оларның иштинде 4 уруглар өөренип турар. Өг-бүленің кежигүннери хөй, ажылдаар кижи өскөн болза-даа, Ондар Танзы культурлуг болгаш бай-шыырак чурттаарының үлегерин көргүзүп турар. Ооң бажыңының иштиниң культурлуг чаа амыдыралының дериг-херекседелери-биле хандыртынган. Колхоз бүдүрүлгезинге дыка эки киржип, күш-хүнүнге алган орулгаларын чөптүг ажылдап турар. Шак ындыг хөй-хөй колхозчу херээженнер барын ол илеткелчи демдеглээн.

Херээженнериң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези «Коммунизмче орук» колхозта эки организаттынганын ол чугаалаан. Ында уруглардың ийи яслилери бар. Оларның ажылын эмчи эш Маркова эки организастаан. Районда херээженнериң болгаш уруглардың хөй кеттинери улам-на чараш болгаш культурлуг апарган. Чунар бажыңнар ажылдап турар. Колхозчу херээженнериң чем белеткээри янзы-бүрү болгаш шынарлыг апарган.

Ынчалза-даа амыдыралдың культуразында улуг четпестер барын илеткелчи миннип чугаалаан. Чамдык колхозчу өг-бүле өөлери боттарының бажыңнарының иштики арыг-шеверин бедитпейн турар. Ылаңгыя «Октябрь 30 чылы» колхозта маадыр-не Иргит Дарыйны маңза чижек кылдыр илеткелчи адаан. Ындыг янзылыг четпестерни узуткаар дээш, колхозчуларның ең эки культурлуг амыдыралы дээш ажылдарны партия, совет, херээженнер организациялары чорудуп турар дээрзин эш Долчун чугаалаан. Колхозчу бажыңнарда хлеб быжырар печкалар дыка эвээш. Ындыг печкаларны кылырынга туйбу чедишпейн турар. Моон соңгаар районга туйбу бүдүрерин көвүдедирин ол саналдаан.

СЭКП-ниң Өвүр райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң эргелекчизи эш Саин **«Херээженнер чөвүлелдериниң ажылының дуржулгазының дугайында»** илеткел кылгаш, ол дуржулгаларны нептередир талазы-биле чамдык ажылдарны партия райкому чорутканын чугаалаан. Бо чылын херээженнер чөвүлелдериниң даргаларының семинарларын 2 удаа чыылдырган. Чер-черге херээженнериң ниити хуралдары үргүлчү болуп турар.

— Херээженнер чөвүлелдери боттарының ажылын ниитиниң күш-ажылынга болгаш хөй-ниитичи амыдыралга херээженнериң киржилгезин күштелдиреринге, культурлуг амыдырал дээш демиселге оларның ролюн бедиринче база бичии уругларның кижизидилгезин эжижиринче угландырган — деп, эш Саин чугаалаан. Районнуң мал ажылында колдуунда-ла херээженнер. Эштер Дарый, Ажыңмаа олар бо чылын инек санындан 1200—1300 литр сүттү сагганнар. Херээженнер чөвүлелдериниң активчилери дыка өскен. Районда 140 агитаторларның иштинде 57 кижи херээженнер. Уруглардың 1 сады, 6 яслилери ажылдан турар.

«Коммунизмче орук» колхозтуң херээженнер чөвүлели ең дээре ажылдыг. Ол, бодунуң ажылын үргүлчү план ёзугаар чорудуп, чөвүлелдиң болгаш херээженнериң ниити-хуралдарынга амыдыралчы айтырыгларны тургузуп, организакчы ажылдарны эжижидип келген.

Ынчалза-даа СЭКП райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң ажылдың дуржулгаларын солуштурар талазы-биле четпес ажылдан турарын эш Саин миннип чугаалаан.

«Бии-Хем районда культура тургузуушкунунуң болгаш уруглардың албан черлериниң ажылының дугайында» илеткел болган. СЭКП райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң эргелекчизи эш Баранова ол дугайында бодунуң илеткелинге чамдык чедишкиннерни демдеглээн. Районда 10 клубтар бар, 300 олуттуг райкинотеатр туттунган. «Кызыл таразчын» колхозта 1 эки дериттинген культстан бар, 1 уруглар яслизи дүн-хүнү-биле эки ажылдан турар. Ынчангаш ында бүгү ие-херээженнериң күш-ажылга киржир аргалары хандыртынган.

Маңаа холбаштыр Тарлагда Ленин аттыг колхозтуң даргазы эш Мучаевти илеткелчи шыңгыы шүгүмчүлээн.— Эш Мучаев херээженнериң ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдал тургузарынче сагыш салбайн турар. Мынчага чедир докталаа ажылдаар уруглар яслизин тургузарын ол сонуурган көрбээн.

Кызыл хоорайның аш-чем комбинадының директору эш Петенева **«Бүдүрүлгеге болгаш амыдыралга бедик культура дээш»** деп илеткелди кылгаш, комбинаттың херээженнер чөвүлели ол талазы-биле чамдык эки ажылдарны чорутканын айытkан.

— Бисте колдуунда-ла херээженнер ажылдап турар. Бүдүрүлгенин күрүне планын ажыр күүседир, продукцияның шынарын бедидер, бот-үнезин чиигедир, кижи бүрүзү ийи-үш дапкыр профессияны чедип алыр, бүдүрүлгеге культураны бедидер, уругларны эки кижизидер — бо айтырыглар бистиң хүн бүрү ажылывыстың кол темалары болу берген — деп, ол чугаалаан. Херек кырында түнелдиг ажылдар чоруттунган. Цехтерде арыг-шевер кажангызындан-даа эжижээн. Кырганнарга болгаш инвалидтерге дузалаар ажылдарны база чоруттувус. Комбинаттың чанында бо чылын 50 ажыг ыяштарны, мун-мун чечектерни тараан бис. Бүдүрүлгеде мурнакчыларның саны өскен.

Маңаа холбаштыр четпестерни эш Петенева миннип көргөн. Садыг организацияларын ол шыңгыы шүгүмчүлээн. Комбинаттың дыка хөй белеткээн чемнери шыгжанга үр чыткылаан, а ону чер-черлерже чогуур үезинде үндүрүп садарын садыг органнары саададып тургулаан. Ынчангаш аъш-чемниң шынары бакырай бээр таварылгалар турган — деп, ол чугаалаан.

«Төрээн хоорайларны чаагайжыдар дугайында сагыш салыры — бистиң чугула сорулгавыс». Мынчаг ылетkелди СЭКП обкомунуң чанында партkомиссияның даргазы эш Долчанмаа кылган. Кызыл хоорайның болгаш областың колхозчу суурларының чаагайжыдылгазының талазы-биле чоруттунган эки ажылдарны ол демдеглээн. Чөөн-Хемчиктиң Чыргакыда херээженнер чөвүлели төрээн суурну чаагайжыдарының эгелекчизи болуп, бажың бүрүзүнүң чанында 10—15 чедир ыяштарны тарыырын шиитпирлээн. Районда ыяш камгалалының комиссиялары тургустунуп турар.

Четпестерни ол база шүгүмчүлээн. Ылаңгыя Сүт-Хөлдүн «Ишкин» колхоз 300 ажыг ыяшты тарып алган бис деп турар, а херек кырында көөрге олар бичии-бичии шывыктар болгулаан болгаш бүргай бергилээн.

Ол районда чамдык колхозчуларның чурттап орарының культуразы дыка чавыс болуп турарын, СЭКП райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң (эш Допаанның) эрегчей ажылы деп илеткелчи шүгүмчүлээн.

Кызылдың гороно эргелекчизи эш Гневышева **«Уругларны болгаш аныяктарны шын кижизидери — бистиң ажылывыста кол чүүл»** деп илеткелинге келир үениң хамаатыларын, коммунизм тургузукчуларын, ылаңгыя школа назызы четпээннерни эки кижизидериниң айтырыгларынче хуралдың киржикчилериниң кичээнгейин угландырган. Ылаңгыя уруглары күш-ажылга, бедик сагылга-чурумга, культурага кижизидериниң чугулазын ол онзалап чугаалаан.

«Малчыннарның амыдыралын эжижидер дугайында сагыш салыры — бүгү ниитиниң херээ». Мынчаг ылетkелди Бай-Тайга райкүүскомунуң ажылдакчызы эш Т. Далай-оол кылган. Ол, бодунуң илеткелин Тес-Хем, Бай-Тайга районнарның чижектериндеи тургускан.

Малдың баш санын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер дээш херээженнериң чүткүлдүг күш-ажылын илеткелчи демдеглевишаан, а оларның канчаар чурттап, амыдырап турарынче чогуур кичээнгей салдынмайн турарының фактыларын илередип шүгүмчүлээн.

Ол ийи районнарның кайызындаа самдар өглерде чурттап чоруур малчыннар бар. Оларның аъш-чемге, идик-хепке хереглелдерин ол районнарның удуртукчулары сонуургавайн турарлар. Райполар чугула хереглелдин бараанарын малчыннарга чедирип садыглаваӊ турар. Фермалар ажылдакчылары бересин, халат дээн чергелиг үүлдербиле хандыртынмаан.

Хуралга бүгү-ле көдүрүп турган айтырыглар амыдыралчы болгаш ең-не чугула болуп турарын аңаа олурушкан кижи бүрүзү ханызы-биле медереп билген, оларны чугаалажырынга идепкейлиг киришкеннер.

«Элегес» совхозтуң аныяк саанчызы **Фая Оюн** бир дугаарында санал берген. Ол, комсомолдуң путевказы-биле сүт-бараан фермазынга ажылдап кирген. Бо чылын октябрь 1-ге чедир инек санындан 2048 литр сүттү сагган, а чыл төнчүзүнге чедир 2600 литрни саан, партияның XXI съездизин күш-ажылчы чедишкиннер-биле утkуурун ол хүлээнген.

Шак ындыг патриотчу болгаш чылыг сестерни санал берген кижи бүрүзү чугаалап, ылаңгыя көдээге колхозчу амыдыралдың бедик культуразы дээш походтуң бирги одуруунга туржурун хүлээнип турганнар.

Тожунуң «Совет Тыва» колхозундан келген төлээ эш **Күскелдей** чүве чугаалаан.— Ыраккы Тожунуң херээженнери боттарының аас-кежиктиг, чаартынган чаагай чуртталгазының дугайында Коммунистиг партияга, Совет чазакка кызыгаар чок өөрүп четиргенин илергейлеп турар. Бистиң районнуң араттары 2 колхозта каттышкан. Ол колхозтар удавас боттарының 10 чылын демдеглээрлер. Бо аразында колхозчуларның культуразы-даа, ажыл-агыйга киржилгези-даа дыка эжижээнин ол тодаргай чижектерге чугаалаан. 60 ажыг харлыг кадайлар безин бир сезонда 600—700 диннни өлүрүп, төрээн колхозунга киирип турар. Ынчалза-даа херээженнер ортузунда кижизидилгелиг ажылдың чогуур деннелге тургустунмаанын эш Күскелдей миннип чугаалаан.— СЭКП обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизи бистиң районда херээженнер чөвүлелдериниң ажылын сонуурган көрбейн турар — деп, ол шүгүмчүлээн. Районда уруглар хеви барбайн турар.

Каа-Хем райондан келген төлээ эш **Антонова** школаларда өөренкичилериң бедик сагылга-чурумнуу дээш эки ажылдарны чорударының, школалар биле ада-иелериң харылзаазын быжыглаарының чугулазын онзалап чугаалаан. Оон ынай херээженнер дугайында, оларның амыдыралының болгаш күш-ажылының дугайында сагыш салыышкыны ол районда дыка кошкак тургустунганын, райкүүском даргазы эш Щелковтуң чамдык амыдыралчы айтырыгларны дүүметкеш байдал-биле шиитпирлеп турарын ол шыңгыы шүгүмчүлээн.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче сагыш салыышкыны Эрзин районда элээн ажижээнин «Мөрен» колхозтан келген төлээ эш **Белчээ** бодунуң саналынга демдеглээн. Херээженнериң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези улам-на идепкейжип турар. Ынчалза-даа тудугнуң шынары ам-даа эжижээнин, эмнелге чери дыка четпес ажылдан турарын ол шүгүмчүлээн.

Колхозчу амыдыралдың хөгжүлдезинде өөрүнчүг чедишкиннерни облкүүском даргазының орлакчызы эш **Анчимаа** бодунуң чугаазынга демдеглээн. Колхоз бүдүрүлгезинге эки киришпишаан, боттарының бажыңнарынга чуртталганың культуразын бедидип турар хөй-хөй колхозчулар бар. Оон чижээнге Эрзиниң Мөренде Чоксум, Сүт-Хөлдүн Алдан Маадырда Ондар Сүржеңмей, Бии-Хемниң «Хадыңда» Маады Биче-оол оларны эш Анчимаа адаан. Чаа-Хөлдүн Ак-Туругда башкы Чылбак бодунуң башкылаар хүлээлгезин эки күүсетпишаан, колхозчулар ортузунга культураның үлегерлиг нептередикчизи болуп турар. Колхозчу бүрүзүнүң бажынының иштиниң бедик культура дээш херек кырында ажылдарны чорударын эш Анчимаа саналдаан.

Кызыл-Мажалык МТС-тиң аныяк тракторизи **Бора-кыс** бо чылын бодунуң социалистиг хүлээлгезин чедишкинниг күүсеткенин чугаалаан. Барыын-Хемчик районда чамдык ие-херээженнер күрүне дузаламчызы акшаны чеп ажылдавайн, оон-биле арагалап турар фактылар барын, эмнелге черлериниң ажылында улуг четпестер барын шүгүмчүлээн.

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң даргазы эш **Козлова** санал берген, чамдык албан, бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары күш-ажыл хоойлузунуң негеделерин сагывайн, ылаңгыя саатты херээженнерни ажылдан үндүрүп турган фактыларны канчап-даа таарышпас деп шүгүмчүлээн.— Херээженнериң күш-ажылын чиигедир хемчегларни алыр херек. Садыг болгаш чемненилге черлери белен чемнерни садыглаарын калбаа-биле организастаза чогуур. Чугайны албаа-биле бүдүрерин болгаш оон-биле чонну хандырарын организастаар херек — деп, ол саналаан.

Өвүрнүң «Торгалыг» колхозтан келген төлээ эш **Янзо** ында колхозчуларның культуразының бедип турарын чугаалаан.

СЭКП обкомунуң бирги секретары эш **Тока** чүве чугаалаан. Колхозка хуунуң болгаш ниитиниң эрге-ажыктарын шын дүүштүрериниң, колхоз бүдүрүлгезинге эки ажылдавышаан, ынчангаш хуу амыдыралдың культуразын бедидериниң чугулазын ол онзалап айыткан. Бо хуралга чугаалажып алган бүгү-ле хемчеглериниң амыдыралга чедишкиннинг боттанган турарын эш Тока күзеп, идегеп чугаалаан.

Хуралга Хакас автономнуг областың херээженнериниң төлээлери кээп олурушкан. Оларның мурнундан СЭКП-ниң Хакас обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киллизиниң инструктору эш **Инкижекова** байыр чедирип чүве чугаалаан.

Хурал Тываның бүгү херээженнериңе кыйгырыг үндүрген.

Хуралдың киржикчилериңе областың национал театрының артистери улуг концерт көргүскен.

Тываның бүгү херээженнеринге: иелерге, колхозчу херээженнерге, угаан болгаш күш-ажылының ажылдакчылары херээженнерге, өг-бүле ээлеринге

херээженнериң Бүгү-тыва хуралының

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим өөнүктер болгаш угба-дунмалар!

Улуг Октябрьның 41 чыл оюнуң бүдүүзүнде, Коммунистиг партияның ээлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражыышкынны белеткеп турар совет улустуң коступ көрбээн политиктиг болгаш күш-ажылчы көдурлүүшкүнүнүң алдарлыг хүннеринде херээженнериң II Бүгү-тыва хуралынга чыылдывыс. Бо кыйгырыг силериң чүректеринерге эн-не изиг деткиишкинни болдурзун, бистиң амыдыралывыстың культуразы дээш, бижыг совет өг-бүле дээш, келир үеги коммунизм тургузуушкунунуң кадык, күш-ажылга ынакшылдыг, бедик культуралыг салгакчыларын кижизидери дээш демиселге көдүрүп үндүрзүн, Тываның ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга, хоорайларны, суурларны, ажылчын суурларын чаагайжыдарының болгаш ногаанчыдарының талазы-биле силериң күжениишкиннеринерни каш катап улгаттырзын, бүдүрүлгеде, ховуларда болгаш фермаларда, социалистиг Төрээн чурттуң патриотчулары силериң ажылдап турар бүгү-ле черлеринерде силериң чедишкиннеринерни улам көвүдетсин деп сеткилдиң ханызындан күзеп тур бис.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы бистиң чуртувуста кижини кижи дарлаар чорукту кезээ-мөңгеде узуткаан, миллион-миллион херээженнерни чүс-чүс чылдың дарлалындан хостаан болгаш оларга хамаатының база кижиниң бүгү эргелерин берген. Совет херээженнериң, оларның эрге-ажыктарының болгаш хереглелдериниң, оларның чогаадакчы хөгжүлдезиниң болгаш угаан-бодал өзүлдезиниң дугайында Коммунистиг партия болгаш Совет чазак кайгамчык улуг сагыш салыышкынын локтаамал илередип турар.

СССР-ниң улустарының акы-дунма өг-бүлезинге, партияның Төп Комитетиниң болгаш Совет чазактың хүн бүрүдеги дузаламчызының болгаш улуг орус улустуң акы-дунма деткимчезиниң хараазы-биле—Тываның ажылчы чоннары чүс-чүс чылдардагы хожудангай болгаш ылаңгай чорукту кезээ-мөңгези-биле узуткаан. Бо чылын Тываның барык беш чартык миллион пуд тараазын чурт алган. Механизаттынган ферма ховар чүүл эвес апаргаи болгаш малдың баш саны хүн бүрү өзүп турар. Сүтту, дуктту, эштти Төрээн чурт улам хой-хойу-биле ап турар. Тыва кобальтының, даг дугуңүн болгаш бистиң областың өске-даа байлаанын Сакян дагларын ажылдыг агым-биле чоруптарының хүнү ырак эвес, бистиң Тываның хоорайларының болгаш суурларының хевир-шырайы таныттынмас кылдыр өскерилген.

Социал талазының бүгү-ле чаартылгаларынга херээженнер улуг үнелиг рольду ойнап келген болгаш моон сонгаар-даа ойнаар. Даараныкчы болгаш саанчы, башкы болгаш эмчи, яслилерде уруглар ажазкчылары болгаш магазиннерде садыгакчылар, библиотекарь болгаш бухгалтер—чер болганда могаг-шылаг чок күш-ажылчы херээженнерни көрүп турар бис. Мун-мун, он-он мүн херээженнер улуг бүдүрүлгечи болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулганы чаш уруглары кижизидери-биле, боттарының чогаадыкчы ажылы-биле биллилиг холбаштырып турар болгаш ажыл-агый база культура тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларында боттарының үнелеп четпес салымшкынын кылып турарлар.

Херээженнериң II Бүгү-тыва хуралынга төлээлер бистер Тываның ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга херээженнериңиң ролюн улам ынай белидериниң өйү келген айтырыгларын чугаалажып көрдүвүс. Шынны караавыс-биле көрүп, бистиң четпестеривисти чажырбайн турган, бистиң үедиг кылдынмаан бүгү-ле чүүлдеривисти, бистиң салымчаанныг мергежиливистиң киржилгезин манап турар, бистиң көрүнгүр болурувусту негеп турар, бистиң крайвыс улам чараш, улам байлак болзун дээш, бистиң амыдыралывыс улам-на культурлуг болгаш чараш болзун дээш бистиң кылыр хүлээлгелиг болгаш кылып шыдаар чүүлдеривисти иениң чидиг сөзү-биле хуралга илереттивис.

Эргим өөнүктер! Удавас Москвага бистиң коммунистериңиң улуг партиязының XXI съездизи чыглыр, ол болза Совет чуртуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң чаа кайгамчык улуг планын хүлээп алыр. Ол болза бистиң улустуң коммунизмче болгаш улустуң хереглел чүүлдериниң элбекшилин тургузарынче шилчириниң планы болур, ону тузунга чедир боттандырганывыстың соонда бистиң амыдыралывыс таныттынмас болу бээр.

Ынчалза-даа кандыг-даа чүве боду четтинип алдынмас. Ол сорулгаларны боттандырарына хөй күштер, энергиялар, хөй ажыл негеттинер апаар. Ынчангаш силериң-биле бистиң мурнувуста улуг ажылдар бар. Бистиң ынак Төрээн чуртувустуң алдары дээш чаа ажыл-хереклерже бистиң областың херээженнери силериң кыйгырыг тур бис. Бүгү-ле үлетпүр бүдүрүлгелеркинге, тудугларга, фермаларга болгаш хову бригадаларына, херээженнер ажылдап турар бүгү-ле черлерге херээженнер күш-ажылга үлегерлиг, сагылга-чурумга үлегер-чижектиг болзун, күш-ажылының культуразын, чаа техниканы нептередириниң, бүдүрүлгени эки организастаарының, камналганын, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын бедидериниң херээнге инициаторлар болзун дээш демисежир бис. Херээженнер чөвүлелдериниң ажыл-чорудулгазын эжижидээли база оларның ажылын бүгү талазы-биле идепкейжидээли, оларның ажылдарын, өг-бүле ээлери херээженнериңиң калбак кезээн чаш уруглары болгаш аныяктарны кижизидериниче угаалынар, бистиң школаларывыстың, уруглар садтарының болгаш яслилериниң, клубтарының, библиотекаларының, кызыл бөлүннериңиң, эмнелге черлериниң, магазиннериңиң болгаш столоваяларының ажылдарын контрольдаар чорукту күштелдиреэлиңер.

Колхозчуларның бажыңнарын улам-на дүргени-биле арыг-салыг болгаш эптиг, чылыг болдурар дээш бодувустуң салым-чааныныг мергежиливисти киирээлиңер. Аъш-чемни эки болгаш чазгай белеткеп, иштики ак хептерни чүп, чуртталга бажыңының иштин чараш кылдыр ажаап өөренип алыылыңар, чунар бажыңны, парикмахерскаяны докталаал ажыглаар кылдыр кижизидилгени чорудаалыңар.

Интеллигент болгаш тускай эртемниг херээженнер, бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң херээженнер чөвүлелдери, силер болза, арат массаларның, үндезин национал дың херээженнериниң амыдыралынга социалистиг культураны нептередип киирер талазы-биле онза рольду ойнаар ужурлуг силер, ёзулуг культурлуг чурттаарыга, феодализмниң аарберге үржуунуң артыышкынын ажып тиилээриниң херээнге тыва херээженнерге дузалаар ужурлуг силер.

Эткен үениң каргыштыг артыышкыннарынче, оорларже болгаш самчыгдакчыларже, арагчыларже болгаш хулиганнарже бистиң киленивисти углап, ону чылча шаваалыңар. Бодунуң арагалаар чоруу-биле биске моондак кылып, планнар күүселдезин үреп, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп, аныяктарга хоралыг саълдарны чедирип турарларга шыдажыр аргажок байдалды тургузаалынар.

Эзирик кижи бүрүзү кудумчуга коступ келирин ол боду бужар-бак чорук деп көөр кылдыр ындыг байдалды тургузаалынар. Арагалаар чорук шууду-биле чиде бербезе-даа, ең эвээжинге чедир кызырлы бээр кылдыр арагалаашкынга удур шак ындыг ноор хонну чокталыр кылдыр хөй-ниитиниң угаан-бодалын ниити күжениишкиннеривис-биле тургузаалынар.

Коммунист, комсомолчу херээженнер, херээженнер чөвүлелдериниң кежигүннери, кадык амыдырал-чуртталга дээш, үлегерлиг совет өг-бүле дээш, уруглары коммунистиг ёзуга кижизидери дээш демиселдиң башталгылары болунар.

Бистиң угба-дунмаларывыс болгаш өөнүктеривис, силерни бис кыйгырып тур бис! Бижик билбес чорукту улам дүрген узутканар, үлетпүрнүң, кодээ ажыл-агыйның чаа кодурлуушкуну дээш, школаларның, интернаттарының, эмнелге черлериниң, клубтарының ажылын эжижидери дээш бүгү улустуң улуг демиселинге улам идепкейлии-биле киржиңнер. Херээженнер силер—уруглары кижизидерингe, өг-бүлени быжыглаарынга, кадык амыдырал дээш демиселге шиитпирлиг күш силер.

Төрээн чуртувустуң болгаш коммунистер партиязының биске салып турар идегелин шынзыктыраалынар. Коммунизм тургузуушкунунуң улуг херээнге бодувустуң салышкынывысты киирээлиңер.

Эргим эштер херээженнер, ажылдап киириптээлиңер!

Чурукта: Кызыл хоорайга болган херээженнериниң ийиги Бүгү-тыва хуралынга хол-биле арыг кылган чүүлдериниң база аъш-чем кылыгларының делгелгези. Делгелгеен хуралдың төлээлериниң көрүп турары.

Чурукта: херээженнериң ийиги Бүгү-тыва хуралының делегаттары. Солагай талазындан оң талазынче Тожу районнуң Совет Тыва» колхозунуң саанчызы Б. Баран Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозундан келген эш Матпа, Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң хову бригадазының кежигүну С. Бичи-уруг, Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозунуң хаван ажаакчызы З. И .Бычкова, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу М. Токак, Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң саанчызы С. Куулар, Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң саанчызы О. Чилбаан.

Фото **В. Лутковтуу.**

Партияның XXI съездизинге белек кылдыр

Партияның XXI съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр, ССРЭ-нин хереглел кооперациязының төлөө[illegible]лериниң бешки Бүгү-эвилел съездизиниң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар, ажылчы чоннарның хүн бүрүде соксаал чокка өзүп турар хереглелдерин чедиишкиниг хандырар дээш Барыын-Хемчик районнуң кооперасчылары бо чылдың өгелинден бөөр өлөөн боттуг ажылдарны кылгаа. 1958 чылдың эрткен тос айларында үүрмектеп садар бараан саарылгазының планы бистиң районда 107,1 хуу күүсеттинген.

Чоннуң хереглелдерин хандырарының чугула адыры болур ниитиниң чемненилгезин өскүдер талазы-биле чамдык ажылдар кылдынган. Тос айларның дургузында чемненилге черлериниң бүдүрүлге планы 104,4 хуу күүсеттинген. Оонбиле чергелештир белеткен турар черлериниң шынары өлөөн өскүзөн. Чемненикчилерни хандырарының культуразын чедип алыр дээш столоваяның коллективи амты үеде улам күзенишкиниг ажылдап турар.

Ырак одарларда малчыннарга, күскү дүжүт ажаан алыышкынының үезинде тараажыларга, механизаторларга бараннарны үзүктеллишкин чокка чедирип садыглаар талазы-биле райпонуң автолавказының садыгзызы болган чолаачызы өш Криуненко ак-сеткилдиг ажылдап, садып алыкчыларның хереглелдерин үлегерлиг хандырып келген. Бо чылын өш Криуненко үнүүшкүнүүр садыглаашкынны 128 катап организаставышаан, 3210 мүн рубльлин бараннарын көдөөниң ажыл-ишчилеринге садыглап, тос айларда бараан саарылгазының планын 178 хуу күүсеткен.

Белеткелдер планнарын ай, квартал бүрүзүнде ажыр күүсеп, мурнакчы ажылдап турар белеткелчилерни демдеглевейн барын болбас. Чижээ, Эрги-Барлыкта белеткелчи өш Комбу үшкү квартада планын 124 хуу, Шекпээрде өш Хүргүл-ээл —126 хуу, Аксы-Барлыкта өш Ооржак—122 хуу күүсеткеннер.

Чедип алдынган чамдык көргүзүүлер-биле чергелештир, бистин районнуң ажылында биче өвес четпестер ам-даа бар. Районда 21 садыг черлериниң иштинден 5 магазиннер бо чылдың тос айларында боттарының планнарын чедир күүсетпөөн. Ол ышкаш райпонуң шугумунда ниитинин үш чемненилге черлериниң бирөзи саарылга планын база боттандырып шыдаваан. Ылангыя «Барлык» совхозта магазин өргелекчизи өш Товариштай, район төвүнде кежээки магазиннин садыгзызы өш Семис-ээл олар бараан саарылгазының планын квартал санынга четпес күүседип келгеннер.

Ажылда бар четпестерни шиитпирлиг чайлатпышаан, социалистиг чаршыты кооперасчыларын ортузунга улам калбартын турган, СЭКП-ниң төөгүлүг XXI съездизинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш ам-даа күзенишкиниг ажылдаар ужурлуг бис.

Т. НАЙМИТ-ООЛ,

райпо баштаар черинин даргазы.

Мурнакчы саанчы Оюн Билчирмаа

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының өөлчет чок төөгүлүг XXI съездизинге болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнун байырлалынга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш саанчыларның ортузунга калбарткан чаршыка идепкейлиг киришпишаан, Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» көдөө ажыл-агый артелиниң Марачёвка сүт-бараан фермазында саанчы өш Оюн Билчирмаа сүт саалдазын улам көвүдеткен.

Бодунга быжыглаан 14 инектерниң бирөзүнден-не дуржулгалыг саанчы чыл өгелинден бөөр 1672 килограмм сүттү саап алган. Чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр эвт, сүт болган саржаг бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын өн чоокку чылдарда чедер дугайында Коммунистиг партиязының дайынчы кыйгырыы саанчы Оюн Билчирмааны күш-ажылчы чаа-чаа тиилелгелерже сорук киирген.

— Октябрь революциязының

41 чыл оюнга СЭКП-ниң Төп Комитединиң чалбыыштыг Кыйгырыглары бистерни, саанчыларны күш-ажылчы чедиишкиннерже улам сорук киирген. Саар инектериниң ажаалдазын, чемгерилгезин экижитпишаан, чыл төнчүзүнге чедир инек бүрүзүнден ниитизи-биле 2000 ажыг килограмм сүттү саап алырын хүлөөнип, сүт саалдазын бүгү-ле хемчеглер-биле көвүдедири дээш социалистиг чарышка артельдиң бүгү саанчыларын кыйгырдым— деп Оюн Чамчыковна чугаалап турар.

Оюн Билчирмаа болза чүгле колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчызы өвес, харын культурлуг саа амыдырал дээш идепкейлиг демиселчи, үш уругларның иези. Коммунизмниң аныяк салгакчыларын өстүрүп, кижилер талазы-биле саанчы Билчирмаа бодунун хуузунда үлегерин саанчы өш-өөрүнге көргүзүп турар. Оюн улуг уруу Надя фермада школаның 4-ку клазында, бичии уруу Пина 2-ги клазында эки өөренип турарлар.

Мал ажылының продуктулуун бедидер дээш шудургу ажылдап турар бөдүүн Саанчы Оюн Билчирмааның чүткүлдүг күш-ажылын ферманың ажылдакчылары бедин-биле үнелеп турар.

Д. ИРГИТ.

Бии-Хем районда

Партияның XX съездизинден бөөр бо үеге чедир Бии-Хем районнуң экономиктиг болган культурлуг амыдыралынга улуг өскерлиишкиннер болган.

Бо үениң дургузунда районнуң ажылчы чоннары боттарының күш-ажылчы чыылдалары-биле болган күрүне чөлизиниң дузазы-биле 260 чурталга бажыңнарын тулун алганнар. Бо чылдың тос айларында эрткен чылдың ол үези-биле деңнөөрге чурталга тудуунга салышкын Туран хоорайга болган «Өөк» совхозка беш катап өскен.

* * *

Үүрмектеп садар бараан саарылгазының ниити хемчээли бо чылын 1956 чылдаазындан он беш хуу өскен. 1955 чыл-биле деңнөөрге, эрткен чылын ажылчы чоннарга сүттү болган сүттен кылган продуктуларны 2 катап, идик-хеп аймаан 1 катап хөйну саткан. Даараныр машина, чадаг терге, радиоприемник дээн ышкаш барааннарны болган тудуг материалдарын мурнуку чылдардан хөйну саткан.

* * *

Районда эмнелге черлериниң четкизи калбарып турар. Эмнелге черлериниде оруннар саны 1955 чылда 25 турган болза, бо чылын 50 болуп турар. Ийи съездилериниң аразында медицина ажылдакчыларының саны 33 турганындан 50 чедир көвүдөөн.

* * *

Школалардың, культура чырыышкын черлериниң саны сөөлгү чылдарда өлөөн көвүдөөн болган районда бүгү өөреникчилериниң 35 хуузу күрүнеиниң долу хандырылгазында турарлар.

Культура бажыңнарының, клубтарның, библиотекаларның, кызыл булуңнарның болган көжер киноларның саны 1955 чылда турганындан бүдүн чартык катап өскен.

Колхоз бүдүрүлгезинде херээженнер

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдөө ажыл-агый артелиниң колхозчу херээженнери ниитиниң ажылагыйын улам ынай хөгжүдериниң херээнге идепкейлиг киржип, колхоз бүдүрүлгезинде улуг күш болуп турар.

Чартык чыл иштинде безин олаа 22 мүн 445 күш-хүннерин ажылдаан. Күш-хүннериниң төлевириниге 38115 кг тараанны, 55 мүн 112 рубльди алганнар. Саанчылар О. Севилбаа, М. Бичии-уруг, О. Шаңмак 300—500 күш-хүннерин ажылдап алган.

М. МАЖАА.

Таңды районнуң «Элегес» совхозунуң хойжузу Монгуш Шой-Сюрюн бодунуң хүлөөлгезин ак сеткилдиг күүседип турар. Оюн ажаалгазында 650 хой бар. Бо чылын оюн хойларының деңгилдези эки, хойдан-на 5—6 кг дүктү кыргып алган. Чайын мал чеми белеткөөринге ол идепкейлиг киришкен болгаш кыштаан септеп алган.

Чурукта: кадарчы Монгуш Шой-Сюрюн.

Фото **В. Лутковтуу.**

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Тудуг ажылы чорувастаан

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозта тудуг ажылы чыл өгелинден бөөр шулуудаваан. Бо үеге чедир планда көрдүнген чурталга бажыңнарындан чаңгыс-даа тудуг ажыглалда кирбөөн. Ынчангаш чаңгыс өраал бажыңнарда 2—3 өгбүде иштн чурттап турар чорук колхозта ам-даа бар. Оюн тодаргай чижээнге тудуг бригадазының бригадири өш Кинимейни көргүзүп болур. Ол бригадирлен ажылдаанындан бөөр ийи чыл ажып турар, бо үениң иштинде чурттаар оран-сава чогундан бир-бар кижилиг бажыңынче көжүп чоруур.

Колхозта шала туттунган бажыңнар өскөөн өвес. Самандан кылган 4 бажыңнарны шала туткан клапканындан бөөр үш чыл ажып турар. Ынчангаш ук тудуглар өл-чаъска үрелип бузулган, оларны тударынга үнген чарыгдалдар улуг.

Эрги тудугларның септелге, чаартылгаларын тудуг бригадазы базала чорутпайн турар. Колхозтуң тараа складтарының серилери шаарааш хевөөр турып турар. Далган тыттырар дөөрбе септеттинмөөнинден шуут үрелген болгаш ам ийи чыл иштинде ажылдаваан.

Н. НИКОЛАЕВ.

Чоннуң хереглелдерин үлегерлиг хандырар

Сүт-Хөл районнуң Улуг-Алаакта көдөө магазиниң өргелекчизи өш Байыр-ээл чоннуң хереглелдерин үлегерлиг хандырар талазы-биле болгунуң хундулуг хүлөөлгезин четпес күүседип турар. Хамыктын мурнунда оюн ажылының культуразы чавыс, садып алыкчыларга өөлдек өвес.

Кажан колхозчулар керосин садып алыр дээш чедип келирге, «Силерниң акшаңар адырыктаар үүрмек рубль менде чок, өскөөртен адырыктап алгаш келиңер» дээш куруг чаңдырарынга садыгжы өш Байыр-ээл чаңчыгын калган. Аныяк садыгжының ажылында бар четпестерни чайладыр талазы-биле тодаргай хемчөөн алыры чугула.

Д. МОҢГУШ,
К. ОНДАР.

Чалгааларны анаа салып болбас

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң кежигүү М. Дембирел колхозчу хүлөөлгезин ак сеткилдиг күүсетпейн турар. Ол үш чыл дургузунда колхоз бүдүрүлгезиниң ажылынга мырыңай киришпөөнибиле чаңгыс-даа күш-хүнү ажылдап албаан. Оюн кадайы Анай база-ла ындыг байдадыр.

Колхозчу М. Хүрүкей 1957 чылда чүгле 43 күш-хүнү ажылдаан, күш-хүнүнүң минимумун ыракта күүсетпөөн, а бо чылын шуут ажылдаваан. Оюн өг-бүлезинде күш-ажыл кылын шыдаар кижилер боду-биле кады үш, олар база ажылдаваан турар. Бо чалгаалар-биле колхоз баштаар чери канчан эптежип турар чүве ийик, ындыг кижилерни устан өзугаар көөр херек.

О. БЕЛЕК-ООЛ.

Чуртталга бажыңнарын электри чырыы-биле хандырар

Таңды районнуң «Межегей» совхозта чаа электростанция бар-даа болза, чамдык чуртталга бажыңнарына электри чырыын амга чедир киирбөөн.

Чуртталга бажыңнарын электри чырыы-биле хандырар дугайында совхоз төвү Алаак суурнуң өлөөн хөй чуруттакчыларының чөптүг негелдезин хандырар үе келбөөн деп бе.

М. КОМГАЙ-ООЛ,
М. РУБЦОВ,
С. САМБУКАЙ.

Колхозчу аныяктарның ортузунга спорт ажылын экижидер

Колхозчу аныяктар күш-культура болгаш спортка кончуг ынактар. Ындыг турбуже, Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозтуң аныяктарының ортузунга күш-культура болгаш спорт ажылын ында комсомол эге организациялы сөөлгү үеде шуут чорутпастаан.

«Совет аныяктарның коммунистиг кижилдилгезиниң чарылбас кезээ болур күш-культура болгаш спорт ажылын экижидер талазы-биле ВЛКСМ райкому тодаргай хемчегларни алыр ужурлуг.

К. ХЕРТЕК.

«Шынның» материалдарының изи-биле

«Паром кажан болурул» деп эгебиле Тоора-Хем суур-биле Арзык аразынга аргыжыганы саат чок болдурар сорулга-биле Бии-Хемге паром тургузарын чуруттакчылар күзен турар деп И. Дарыйгының материалы № 177 «Шынга» парлаттынып үнген.

Тожу райкүүскомнуң даргазы өш А. Биче-ооллуң редакцияга дыңнатканы болза, солунга парлаттынган чүүлүг күүсков бодунуң хуралынга октябрь 5-те чугаалажып көрген. Паромну тудар бүгү материалдар белен, паромнуң бодунуң тудуу кылдынган болгаш 1959 чылдың чазынында хем эрин бадары билекле паром ажылдап кирер.

Чогаалчының ОРУК демдеглели

□

С. ТОКА.

□

Ол-ла хүн конференцияның белеткел комитединге бүрүткедири-биле базыптывыс. Семен Прокопьевич национал идик-хевин кедип, үстүү салын улам-на тургузур ораан алган кожа базын олур. Кара шляпалыг, хөлбегер өскпеп өөнүг дискек караанга чедир хөйленниг, өөзүн калбак кара, ушгары салбактыг куру-биле куржап алган, хүрең кызыл хилиң чувурлуг, угуллалыг. чымчак уллуңнуг идиктиг. Ону көөр дээн чон үгген-ле тур.

— Бо хоорай Ташкент дээрге, шымбай-ла-дыр. Ногаан үнүштүг, хөй хатт бедик ак бажыңнарлыг, кудумчуларының ол-бо талазында солдаттар деп диргелипкен үнүштү, канчаарыллан — деп Прокопьевич бодунуң тавы-биле чугааланың чөр.

— Ол-даа шын, Семен Прокопьевич. Бо бажыңны көрдүң бе, устан-казаталын, хериминиң делгемин, ишти дээрге өн-базын чечек, кирер хаалгалар аскында сиилип кылган сыынар чыттырып калган—дээш сөөмүнү дооспайн чорумда.

— Эжим, за эжим, бо чүүн бажыңы ирги? Онза-ла калс угуллахөлиг бажың-дыр—деп Семен Прокопьевич эртин бар чыткан аныяк үзбектен айтырган.

— Салам-салам дигеш, бөргүн он холу-биле шала өрү көлүрүп мендилешкеш, Ташкентиниң пионерлер Ордузу-дур. Бо бажыңны бистин аныяк салгакчыларывыстың дыштаныр, өөренир чери кылдыр Совет чазак тудуп берген—дигеш, бодунуң чугаазынга кезек таалай берген тур.

— Эки-ле орду-дур. Иштинде каш өрөөлдер бар ирги? Солун-дур эвеспе он!

— Ишти делгем болдур ийин. Залдан кадына, бөлгүмнер ажылдаар, үзаныр, чазаныр черлерден эгелөөш, дыка хөй өрөөлдериг орду болгай. А силер кайын келген, кандыг ажылыг кижилер силер? Бир эвес болур болза, дыңнаксарым база-ла хөлчок!

— Азия, Африканың чогаалчыларының хуралынга келген чогаалчылар бис—деп кагдым

—Аа, салам-салам, силерге ужуражып, биче-даа болза, дуза болганымга ындазында өөрүп турарымны илереттим—диген сөөлүнде, бирги танышканывыс байырлашкаш, хая көрнү-көрнү чоруй шуушкан чон аразынче, салган атт чылгы аразында барган ышкаш ажыт, кирди.

Ынай базын олура калбак «шалде» азы площадьта апаардывыс. Келген ажыывыстың он талазынче көөрүвүске беш катт, өн-базын будук-биле чаап шокаллаан, дээвирин национал угулза-биле хөлөөн бажың, ортузунда чогаалчылар конференциязының өмблемазы беш хол —беш диптин демдээ-даа туттунган, оон адаанда доора салын каан ном халаңнап турар, а оон ийи кыдыында үзбектен, орустан «Күш Келбезиз» деп бижээн демдек халаңайнып тур. Солагай талазында куу өөнүг, мурнуу баарында дөрт баганалыг, ава эгөөртинмес улуг чалым хая дег бажың тур. Шөлдүң ортузунда база өн-базын чечектерлиг, кыдыглары база-ла тарымал. Ол бүгүнүң ортузунда төгерик, ана улуг паш ышкаш саваның ортузундан суг аттындырып үндүрген—фонтан аттынып-ла тур. Ол байдалды көөрге, каракка чараш бөөрдан өске агаарны шыгыдын салгынны чымчадып турар. Эжим бар чыткан кижиден,—бүрүткел кылыр чер кайдал?—деп айтырган, демги-ле беш катт бажыңга чоокшулап келдивис, ол «Ташкент»—деп гостиницда болган. Бүрүткел кылыр чер деп чаралл бижип каан столдуң чанынга чедип келгеш мендилештивис.

— Экии-экии! Кайы организастарның төлөөзи силер, шынзылганар бар ирги бе?

— Бар-бар—дишкеш сундувус. Мурнай Семен Прокопьевич, документилерин сунду. Бүрүткекчи документилеривисти хынагыллап көрүп, оон адаанда ийи кыдыында ол-ла ийи кыдыында үзбектен, орустан «Күш Келбезиз» деп бижээн демдек халаңайнып тур. Солагай талазында куу өөнүг, мурнуу баарында дөрт баганалыг, ава эгөөртинмес улуг чалым хая дег бажың тур. Шөлдүң ортузунда база өн-базын чечектерлиг, кыдыглары база-ла тарымал. Ол бүгүнүң ортузунда төгерик, ана улуг паш ышкаш саваның ортузундан суг аттындырып үндүрген—фонтан аттынып-ла тур. Ол байдалды көөрге, каракка чараш бөөрдан өске агаарны шыгыдын салгынны чымчадып турар. Эжим бар чыткан кижиден,—бүрүткел кылыр чер кайдал?—деп айтырган, демги-ле беш катт бажыңга чоокшулап келдивис, ол «Ташкент»—деп гостиницда болган. Бүрүткел кылыр чер деп чаралл бижип каан столдуң чанынга чедип келгеш мендилештивис.

— Экии-экии! Кайы организастарның төлөөзи силер, шынзылганар бар ирги бе?

— Бар-бар—дишкеш сундувус. Мурнай Семен Прокопьевич, документилерин сунду. Бүрүткекчи документилеривисти хынагыллап көрүп чугаалаар деп чорумда, саналымны билген ышкаш айтырдынар. бараалбараал—диди.

Хүндедир кылашташтывыс. Ташкентиниң магалыг чаагайын танышып, олуй-солуй кешкилөөн кол кудумчулар белдиринде чуруттакчыларның дыштанылгазын барымдаалап кылып каан ногаан, чечектерлиг, шевергин сандайларлыг, уруглар ойнаар өлөзин төккен хааржактарлыг, шөлдерлиг. Ындыг шөлдериниң бирөзи «Найырал» сесерлиинде олур бис. Чанывыста шала кырый бергилөөн ирей-кадай, уруглар тергезинде чаш кижини чайган олурлар. Бистерни көргеш, салам-салам деп мендилешти. Харыы мендини бергеш, ындазында солун кижилер боорга сөс эрей бердивис.

— Бистер чогаалчылар конференциязына келдивис, мен Тыва-дан, болар, Семен Прокопьевич — Хакас областан келген бис.

— Ыы! Кай ындыг ышкаш чүл. Солун-дур—дигеш бисти будувустан өрү, башка чедир көргеш, оон соксан кагды. Чугаа чапсарын ажыглап алгаш:

— Силер бо чер чуруттуг боор силер але?—деп айтырдым. Айтыгыг салдын дээн ышкаш, кожавыс идепкейлиг сүргей чугаазаныр үнду...

— Бодум Ташкентиге төрүттүнген, өскен, өөренген кижи мен. Адым Ибрагим Юсупов. Ам 65 харлыг болдум. 40 ажыг чылда күш-ажылынга турдум, кандыг черге, каяа ажылдаваан дээр. Ам пенсияда кирдим, назылап кыраан меңээ нам. чаламм аас-кежикти хандырып бергени ол-дур. «Чугаазы солун-дур» дигеш сөзүн чара кирбейн дыңнап, оларның ниити байдалын хайгаарап олур мен. Бедик сынныг, кыраан-даа болза, шыырак, сырып каан шокар хөлиг тонун сарыг торгу-биле куржаныр алган, кылагар сарыг былгаар сапыктыг, тейнинин бажында угуллалыг үзбек довурзакчыгаштыг. Назылап кыраанындан арын-шырайында дырышкактар хөй болза-даа сергек, чүвени сөөгүрүп көөр мындыг бооп көзүлдү.

— Революция мурнунда дыка үр чылда байларның холунга ажылдап турган мен. Амыдыралым онза-ла багай болгаш ийин тыпшайн бергеден чораан мен. Улуг Октябрьның, Лениниң номалының ачызы-биле хосталгаш, оон бөөр пенсияга үнгүже чедир демир орукка ажылдап келген ашак мен... Бо олурар мээң кадайым Роза Бекмурадова база-ла пенсияда. Төөгүзү мен-биле карачаңгыс. Пенсияга үнериниң үезинге чедир үзбек нес-талвы комбинатка ажылдап турган. Мынчангаштың кыргаанын аас-кежиктиг дыжын эрттирип, кадайым-биле кады уруувустуң уруун аадын чоруурувус ол-дыр ийин.

— Ыык. Ындыг-ындыг. Уруувустуң уруу, внучкавыс-дыр ийин —деп Роза ушкажын кагды. Четиргенивисти илереткеш, сесерликти ынай-бөөр кылаштай бердивис. Улуг-даа, биче-даа кижилер сесерликте ынай-бөөр хайныр ойнаан, дыштанган, анаа эрөөн шокар, алезинде кастынган, өн-базын будуктарлыг бөмбүрөектерни дүндүктей аскылап алган-дыр... Бо тайбыңның чаагайын, ону камгалазайн чүүн камгаалаар боор деп боданыр. Азия, Африканың чогаалчыларының ам ажыттынар өөн конференциязы тайбың дугайын чугаалажыр боор...

Оон ынай кылаштадывыс. Он айның 5-тин хүнү чүве болгай. Хүн дал дүүш. Агаарның билир билиннмес сырыны, бүрүлерге дыш бербейн халаңнадыр хадымаралан-ла турар. Кырывыста улуг, биче ужархемелер дүүлөөн эртин турары-биле кады кудумчуда ынай-бөөр шуушкан автомашиналар, автобус, тролейбус база-ла ындыг—«кымыскаяк-ла». Кезек кылаштап олура, дескиндир кажаалап каан, база-ла янзы-бүрү ногаан чечек-биле шимээн шөйбек хөлге келдивис. Демги үзбек эриниң чугаалап чораан хөлү-дүр эвес бе деп шиитпирлеп алдым. Кирер аазта «Комсомолдуң көдү»—дээн ат кадап каан. Хевири шөйбек, бажы баргаш эгли берген. Ортузунда бичежек ортулук, ында шайлаар «Чайхана» деп чер, аңаа бааР чиңгежек көвүүг. Эр, херээжен кижилер эштир тускай черлерде, эжингеннер чайгы хевээр. Ында кандыг кижи чок дээр! Бырган-диженнер, эр, херээженнер, уруглар, пионерлер ана мойтулапла турлар.

— Хамаатыларның ажылдарын болгаш оон-биле холбаштыр дыштанырының аргазын Совет чазак, Коммунистиг нам, Ташкентиниң бо байдалын алгаш көөрге, дыка-ла таарыштырган-дыр але, эш—деп Семен Прокопьевич ыыттавайн чораан байдалын үрөөш, адактың сөөлүнде түүнней аарак чугаалап үндү.

— Оонар-даа, Семен Прокопьевич, шын-дыр. Үзбек улус революция мурнунда бижик-билин-даа чок, Ташкент хоорай-даа анаа-ла малгаш хериннерлиг, чавыс дыртыгыр бажыңчыгаштарлыг турган чүве болгай. Ам чүгүртүр безин көөрүвүске «Үзбекистан, оон найыслалы Ташкент чечектелин турар» дээри-даа онза-ла шын-дыр деп бодап алгаш, эш чалыптывыс...

Дүлгүүрүвүстү алгаш, олурар өрөлиистиң иштинче кирип кээриске, думчуувуска кат-чимистиң амланныг чыды чыткырывыска доораан-на сиинкити.

— Чүү болган чүве боор, Салчак?

— Көрдүң бе, чемненир столувус кырында оваа кат-чимисти, арбузту кым эккелген чоор?—дээш, столдуң чанынга чеде бөөримге бичежек саазын чыдыр, номчуй бердим. «Хүндүлүг залчылар! Силерниң бистиң Ташкентивиске мөөрлаа келгениңнерниң чылыы-биле демдеглөөрибиле биче белекчигеш чоруттувус. Бо чимистерни Ташкент кыдыында колхозтар бодунуң ажыл-агыйындан чоруткан»—деп каан.

Ташкентиге дүшкен хүнүвүстен эгелөөш, оон чонунуң чылыг сагыш салыышкынын көрүп келгенивистиң маргылдаа чогун чап-чаа чугаалаттынган чижектер көргүзүп болур-дур...

(Уланчылыг. Эгези № 213 (4183) «Шында).

АКШ-ТА РАСИЗМНИҢ* КАЛЧААРАЛЫ

«Кандыг-бир таварылгаларда негр хереөженнерни бөжувас болгуларының хемчеглерин көрүп турар хоойлу төлевилелин Миссисипи Штаттың төлөлекчилер Палатазы көрүп турар» деп телеграф чоокта чаа Америкадан дыңнаткан. Негрлер кудуку раса, а англо-саксылар—негрлерни «ажаар» ужурлуг дээди раса деп кижи дүрү чок, ол расисчи хоойлу төлевилелиниң кол талалакчыларының бирөзи, шажынчы чоралаг Уимс медеглөөн.

Джэксонвиллге (Флорида штат) расисчилер неграр школазын чаза тепситкеннер. Бир-ле билдинмес кижи ол черниң «Флорида таймс» солунунуң редакциязынче телефонвааш, мынча дээн: «Флоридада сонгулдаларга киришкен негр бүрүзүн өлүрген турар. Ак, кара кештиг кижилерни ылгаар чорукту мурнуу чүкке бүрүн катап тургуспаан шаанда чаза тепсишкиннер үргүлчүлөөр».

Ратледжеге (Пенсильвания штат) «ак кештиг кижилер» районунга негр Рэймондунуң чурттаар ужурлуг бажының расисчилер өртедипкен.

Уотер-Валлиге (Миссисипи штат) негр В. В. Даниальсон деп кижини өлүр эттөөн Гастер Трелер деп кижини суд агартын салыпкан.

Америк парлалганы долуп турар ыңдыг янзылыг медөөлер расизмниң калчааралының күштелип турарын, АКШ-та биче национал улустарны истеп сүрүлдезинин өзүлдезин көргүзүп турар.

АКШ-та биче национаддарны, хамыктың мурнунда негрлерни кезээде бастып дарлап турар. Каттышкан Штаттарда негрлерниң «бадылаар өргези, үлетпүрге ажылды хостуг шилип алыр өргези, демир оруктарга, автобустарга болгаш самолеттарга хостуг чоруур өргези чок. Оларның хостуг ашак кадай болчур өргези чок. Оларны ажылга өң сөөлүнде киирип ап турар, а бир дугаарында ажылдан үндүрүп турар...» деп АКШ-тың Коммунистиг партиязының хүндүлүг даргазы Фостер айыткан. Расизмниң экономиктиг сууру болза, америк монополияларының байыырынче, артык кончааже түткүлү болур.

Американың Мурнуу талазында негрлерниң байдалын тодаратпышаан, Владимир Ильич Ленинниң бижээни болза: «Дүмбергей, черликхожудангай, кандыг-даа арыг агаар чок, «хосталган» негрлерге кара бажың ышкаш—Американың мурнуу чүгү деп чүве ол-дур». (В. И. Ленин. Чогаалдар т. 22, арын 15).

АКШ-та негрлерниң байдалын ынчаар тодаратканы бөгүнге чедир кончуг чөп шын.

АКШ-та негрлерниң эрге-медел чок чоруун көргүзүп турар чаа документ чоокта чаа парлаттынып үнген. Ол болза, негр шажынчы Мартин Лютер Кингтиң «Хосталгаже базым» деп номунуң дугайында чугаа чоруп турар. Алабам штатта америк хоорайларның бирөзи—Монтгомери хоорайда негрлерниң сөөк-язы ылгаар чорукка удур демиселиниң дугайын автор чугаалап турар. Расизмге удур, негрлерниң хамаатты эргелери дээш демиселче кыйгырып турар түүлдер номнуң арын бүрүзүнде бар.

«Сөөк-язы ылгап дорамчылаашкының дугайын негрлерге хоорайның автобус шугумнары хүн бүрүде чугаалап турар. «Чүгле ак кештиг кижилерге» белеткөөн олуттар чанында хос турда-ла негрлер автобус иштинге тура чоруурунче оларны албадап турар» деп Кинг бижип турар. Харын-даа автобуска ак кештиг пассажирлер чок, шупту-ла негрлер чораан болза, олар баштайгы дөрт олуттарга олурарын чөпшөөревейн турарлар. Ындыг-даа болза херек оон-биле кызыгаарлаттынмайн турар. Ак кештиг пассажирлерге белеткөөн черлерни олар бүрүн өжелеп алган турда база ак-кештиг пассажирлер автобусче кирип келген болза, негрлерни орган черлериндеи тургузун турарлар. Бир эвес негрлер туруп, олуттарын хостап бөөринден ойталаан болза оларны тудуп бажынаан турарлар. Автор мындыг чижекти көргүзүп турар: «Мен хоорайга келгенимниң сөөлүнде каш айлар болганда он беш харлыг школачы Клодетт Коловинни автобустан үндүр идипкеннер. Оон холдарын демирлөөш, ак-кештиг пассажирге олудун чайлап бөөринден ойталаан дээш кара бажынче алгаш барганнар».

Кижилерниң сөөк-язызын ылгаарының базыычалыг практиказынга хоорайның негр общиназының удурланышкыны өзүп турар. «Негр общинаны дыка үр үеде хөлегелеп турган коргун сүртөөр чорук дидим болгаш боттуң хүндүлөөр чоруктун чаа өзүзүнга дүжүп бербишаан, чоорту чиде берген» деп Кинг бижип турар. Автобус шугумунга бойкот чарлапкан турган—автобустар колдуунда куруг чоруп турганнар.

Ол бойкоттуң организакчыларынга удур америк расисчилер калчаалыг өлүрүкчү чорукту өгелөөн. Кингтиң чурттап турган бажынынче бомба октапкан. Бойкоттуң өске организакчыларының чурттарга бажыңнарын, а ол ышкаш негрлерниң 4 хүрөөлерин чаза тепсишкен. Негрлерни нүүлдеп, коргудун турар үүлдерниң аразында «программныг» декларациялар база бар. Оларның бирөзинде чугаалап турары болза: «Бистиң чуртка корум-чурум эдерингө биске Гитлер херек, ол биске болдунган турар».

Шаажылакчы-өлүрүкчү чоруктун кампаниязынга киришпишаан, хоорайның эрге-чагырга черлери бойкоттуң идепкейлиг киржикчилерин болгаш организакчыларын массалыы-биле тудуп бажыннап, шаажылап турганнар. Ындыг-даа болза судтуң материаддары америк расистерни кадыг-дошкуну-биле бүрүүдадырынче хуулуп турар. Херечилерниң болгаш камгалакчылар төлөлекчилериниң судка чугаалап турар үүлдери болза негрлерни шаажылап өлүрүп, дорамчылап бастып турарының төөгүге кестүп көрбөөн үүлү болуп турар. Чижө, хөрөөжен негр Стелла Брукс оон ашаа канчан өлүп калганын чугаалаан. Бир-ле катап оон ашаа улус долу автобусче кире берген. Автобуска чоруурунуң билет өртөөн төлеп каарга, чоллачы ону негрлер олурар черже сөөлгү эжиктен кире бөөрин негөөн, аңда баарга улус база сыңыышпас болган. Машинада кижи олурар чер чогун көргеш, Брукс ак-шазын дедир бөөр болза үнер мен деп чугаалаан. Чоллачы акша эгидеринден ойталаан болгаш полицияже телефоннапкан, полициядан улустар келгеш, Брукту ол-ла черинге боолап каннар.

Расисчи кадыг шаажылал турза-даа, Монтгомери хоорайның негр чурттакчылары шудургу демисешкениниң түүнелинде автобустарга сөөк-язы ылгаар чорукту соксадырын чедип алганнар. Ындыг-даа болза, хоорайның чазак чагырга черлери негрлерге улур өске-даа доктаалдарны хүлөөн алган. Ак кештиг кижилер дыштаныр парктарга негрлер дыштанырын, ак кештиг кижилер-биле кады спорт маргылдааларынга негрлер киржирин хорап турар.

Ак кештиг уруглар өөренир школаже барып турар негр уругларны бастып дорамчылаар үүлдер АКШ-та амгы үеде-даа бар. Бо айтырыгның талазы-биле дээди судтуң шиитпири 1954 чылла хүлөөн алдынган болгаш 1955 чылда бадыткаттынган болза-даа ак кештиг уруглар өөренир школаларда чүгле ийи-чаңгыс негр уруглар өөренип турарлар.

Негр уругларны коргудар болгаш оларны ниити школалардан үнүүр ойладыр сорулга-биле расисчилерниң үүлгедип турар херектериниң дугайын чугаалавышаан, «Тайм» журналдың бижээни болза: «Американың муң-муң хоорайларының болгаш суурларының муң-муң негр школачылары янзы-бүрү коргудуушкуннарны, базындырышкыннарны, хулиганнарның базымчаларын шыдажыр ужурга таваржып турарлар».

АКШ-тын найыслалы Вашингтоннуң чанында хоорай болур Арлингтонга (Виргиния штат) негр уруглар ак кештиг уруглар-биле өөренирин янзы-бүрү чылдагааннар биле хорап каан.

АКШ-та расизмниң чамдык фактылары мындыг-дыр. Америк «демократиязының» дугайында тоолду сойгалап илередип болгаш америк империализмниң өзүлүг арнын көргүзүп турар ындыг фактыларга делегейде депшилгелиг кижилер ажыныр, килеңнеп турарлар.

В. МОРЕВ.

*Эртем талазы-биле кандыг-даа үндезин чок, реаксылыг болгаш кижилер угаан-бодал, мага-бот талазы-биле дең эвес дээр хоозун үүлдү бадыткап турар «теория».

Американың Каттышкан Штады. Хөй-хөй магазиннериң витриналарындан «хөлезилеттиниң турар» бижиглелди хөйну көрүп болур. Ол садыг будурулгелериниң эзлери ядарап калган.
Чурукта: ындыг бижилгелерлиг хөй-хөй витриналар.
Фото З. Хавелкиннии.

УТБХ-ның Доктаамал комитединиң болгаш Кыдаттың УПКЧ-ниң Бүгү-кыдат комитединиң каттышкан хуралы

ПЕКИН. (СЭТА). Улус төлөлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиң болгаш Кыдаттың Улустун политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң каттышкан делгеренгей хуралы октябрь 30-де Пекинге болган.

Кыдат улустун эки-турачыларының ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди кыдат улустун эки-турачыларының кезектериниң командылакчызы генерал-полковник Ян Юн хуралга кылган. Кыдат улустун эки-турачыларының кезектерин бүрүн үндүрген чорук америк агрессияга удурланыышкынның төөгүлүг улуг сорулгазының база Кореяга дуза көргүзер деп бистиң төрөөн чуртувустун болгаш улузувустун кыдат эки-турачыларга оналган сорулгазының тиилелгелиг доозулганы ол болуп турар дээрзин ол онзалап демделөөн.

Кыдат улустун эки-турачыларының кезектерин Кореядан үндүргендээ болза, агрессияны ойтур шавар, тайбыны болгаш социалистиг тургузуушкунну камгалаар талазы-биле бистиң ийи чурттарывыстың ниити хөрөөнин дугайында кыдат улус мурнуку хевээр сагыш салыр апаар деп Ян Юн чугаалаан. Кыдат улус кезеде корей улус-биле акыдунма болур.

Төрөөн чуртче өөп келген кыдат улустун эки-турачылары бистер шуптувус төрөөн чуртувустун кыйтырыын өлүгаар боттарывыстың бүгү күштеривисти Тайваньны, Пэнхуледаону, Цзиньмыньдаону болгаш Мацзудаону хостаарынга кандыг-даа үеде бөөринге белен бис деп Ян Юн чугаазының түүнелинде медеглөөн.

Хуралдың киржикчилери илеткел соонда дараазындагы резолюцияны бир үн-биле хүлөөп алган, ында чугаалап турары болза:

Кыдат улустун эки-турачыларының кезектери оларга төрөөн чуртун болгаш улустун онаганы хүлөөлгени чедишкиниг күүсеткен. Барык дөрт чыл үргүлчүлелдиг аарберге демиселдин дургузунда олар корей улустун маадырлыг армиязыбиле кады америк империалистерниң агрессиязын ойтур шапкан. Кореяга тайбынчыдылга соонда олар Кореяга тайбынчыдылганы быжыглаарынга боттарының салыышкының кирген болгаш корей улустун тайбын тургузуушкунунга дузалаан.

Ынчалзажок, америк агрессчи шериглер Кореяның мурнуу кезеөнде ам-даа артын үргүлчүлеп турар болгаш АКШ корей айтырыгны тайбын шиитпирлөөринге моондак таварыштырып үргүлчүлеп турар деп резолюцияда чугаалап турар. Корей улус бодунуң чуртун боду тайбын арга-биле каттыштырып алыр төлөөде, америк шериглер Кореядан үнүп чоруур ужурлуг. Корей улустун чөпүү демиселинге деткимчени кыдат улус көргүзүп үргүлчүлөөр. Агрессчи дайыны өөскүткеш, АКШ оон-биле кады бистиң чуртувустун девискээри Тайваньны чепсектиг арга-биле эжелеп алган деп резолюцияда чугаалап турар. Тайваньны өөлөөрин үр үеде хевээр артырарын оралдашкаш, «ийи Кыдатты» тургузар талазы-биле кем-бурууулуг ажыл-хөрөөн АКШ чоокта чаа ажыы-биле өгелөөн. Кыдат улус бодунуң күүженишкиннерин дыңзыдар болгаш Тайваньны, Пэнхуледаону, Цзиньмыньдаону болгаш Мацзудаону хостаарының ыдыктыг хөрөө дээш эчизинге чедир демисежир болгаш төрөөн чурту каттыштырарын доозар ужурлуг.

КУДР-ниң ажылчы чоннарының ажыл төлевириниң өөлчеглиг бедиишкини

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Республиканың ажылчы чоннарының ажыл төлевирин өөлчеглиг бедидер дугайында КУДР-ниң министрлер кабинединиң доктаалын солуннар парлаан. Ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның, албан-хаакчыларның (күрүне, хөй-ниити болгаш кооператив организацияларында база будурулгелерде ажылдап турар), а ол ышкаш шериг албанныгларының ажыл-төлевири 1959 чылдың январь 1-ден эгелөөн бо чылдың үшкү кварталының дургузунда ажыл төлевириниң херек кырында төлеттингөн фондузунуң хемчөөлинден ортумаа-биле 40 хуу бедии турары ол.

Бирмада болуушкуннарга холбаштыр

РАНГУН. (СЭТА). Бирманың парламентизиниң депутаттар палатазының октябрь 28-те болган хуралынга халажып турар премьер-министр У Ну чүве чугаалаш, халажыр дугайында болгаш Бирманың түр чазаның премьер-министри дужаалды өөлеп алырын генерал Не Винге саналдаар дугайында оон шиитпириниң мурнунда болган болуушкуннарның дугайын база дагын чугаалаан.

Премьер-министр дужаалды өөлеп алырын генерал Не-Винге чүгле бодум саналдаан мен деп У Ну бодунуң чугаазынга айыткан.

Премьер-министр дужаалды өөлеп албышаан, генерал Не Вин чепсектиг күштерниң штавының начальниги болуп эвес, харын оон өөлеп алганы дужаалга дүштүр ажылдаар апаар деп У Ну онзалап демделөөн. Бо дээрге шериг администрациязы канчап-даа болбас. Генерал Не Вин чурту туруп турар конституцияга дүштүр башкарар, ынчаарга күүненин үндезини болуп турар бүгү демократтыг албан черлери боттарының чогуур ролюн күүседирин үргүлчүлөөр деп У Ну чугаалаан.

РАНГУН. (СЭТА). Генерал Не Винни премьер-министрге Бирманың парламентизиниң депутаттар палатазының 10 минута үргүлчүлөөн хуралынга бир үн-биле сонгаан деп ол хуралды даргалаан Мин Ба Саинг чарлаан.

РАНГУН. (СЭТА). Премьер-министр генерал Не Вин баштаан Бирманың чаа түр чазаа Бирма Эвилелиниң президентизи У Вин Маунгтун мурнунга октябрь 29-та дангыраан хүлөөп алган.

Бодунуң чазаның политиказының дугайында медеглелди генерал Не Вин удавас кылыр деп турар.

Чанкайшичи бөлүктү АКШ чепсеглевишаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк информация агентилелериниң Тайбэйден дыңнадып турарын өзүгаар алырга, АКШ чанкайшичи бөлүктү чепсектиң өң чаа хевирлери-биле хандырып үргүлчүлеп турар.

Тайваньда америк шериг эргечагыргалары чанкайшичи армияның бронетанк күштеринге берге черлеп эртеринге таарыштыр кылган «М-41» дээр дүрген чоруур танкаларны дамчыдып берген.

Чанкайшичи армияга дамчыдып бөөр кайгамчык улуг дөрт шериг баржаларын АКШ-тан Цзоинганда (Мурнуу Тайваньда) чедирип келген. Немей дөрт баржаларны Тайваньга өң чоокку үеде база чедирип келир. Ол судноларны эрик кавызының ортулуктары Цзиньмыньдаоже болгаш Мацзудаоже шериг чемсектерин, азын-чемин чедиреринге ажыглаар.

Моон алаан мурнуу чарыында Каттышкан Штаттар чанкайшичи бөлүкке «Ф-100» дээр реактивтиг самолеттарны болгаш боду башкартынар «Найка-Геркулес» дээр зениттиг октарны дамчыдып берген.

«Аль-Ахрам» солун Израильде бүгү-ниити мобилизация дугайында

КАИР. (СЭТА). «Аль-Ахрам» солун бодунуң алган медөөлерин өзүгаар, сөөлгү 48 шактарда Израильде бүгү-ниити мобилизация эгелөөн деп бижээн. Израильдиң девискээринде мурнуу чүкче угланыр шериг кезектерин ыңай-бөөр көжүрүп турар болгаш израиль-иордан кызыгаарындан ырак эвес Бершеба болгаш Иерусалим хоорайларның районнарында израиль шериглерни мөөнөөн турар деп солун дыңнаткан.

Израиль эрге-чагырга ал хемчеглерин Иорданиядан англи шериглерни үндүрерин доозарының үезинге капсырлаштыр кылып турары ол деп ол солун бижээн.

Каттышкан Нациялар Организациязынга чоок бөлүктерни чылдак каккаш, солуннуң медеглеп турары болза, Израильдиң айыттынган хемчеглерин Англия чүгле деткип, күткүп турар эвес, харын Каттышкан Нациялар Организацияларының талазынан хайгаарал болгаш контроль тургузуп тургаш, Иорданияның барын талакы эриниң девискээринге демилитаризастаан районну тургузар дугайында саналды киирер бодалдыг.

Ассуан плотиназын тудар талазы-биле дээди комитетте

КАИР. (СЭТА). Ассуан плотиназын тудар талазы-биле дээди комитеттиң хуралы Каттышкан Араб Республиканың оралакчы президентизи маршал Абдель Хаким Амерниң даргалаашкыны-биле октябрь 29-та болган. Плотинаны тударының айтырыгларын, а ол ышкаш үлетпүрү хөгжүдериниң болгаш чаа черлерни шиңгөдип алырының планнарын хуралга көрген.

Плотинаны тудар талазы-биле дээди комитеттиң чиңгине секретары Самир Хельми кол-кол үүлдерни киириштир бүгү-ле белеткел ажылдары 1959 чылдың октябрьга чедир доостур болгаш ол үүлдерге бөрык үш миллион египет фунт үнер деп комитеттин хуралының соонда медеглөөн.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА

Колхозтарда тудуг ажылы

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» кедөө ажыл-агый артелинде тудуг звенозунуң кежигүннери партиянын XXI съезцизинге күш-ажылчы белек кылдыр 600 баш шөөр малга 2 чаа кажааларның болгаш малчыннар чурттаар 2 бажыңнарның тудуун чоокта чаа дооскаш, ажыглалга киргеннер.

Тудугжу звенонуң кежигүннери чурттаганың база 2 чаа бажыңнарын, малдың 2 кажааларын чоокку хүннерде тудуп дооскаш, ажыглалга киирер дээш эрестиг ажылдап турарлар.

Н. КАРА-САЛ.

• • •

Таңды районда «Совет Россия» колхозтуң тудугжулары бо чылын чурттаганың 6 бажыңнарын, 320 тонна тараа киирер чаа складты, чүнар бажыңны ажыглалга киргеннер.

Тудугжуларның аразында эрттер Чүдек-оол, Огнёв, Тесижек ... ар боттарының хүн бүрүде нормазын ажыр күүседип, мурнакчы ажылдап турарлар.

С. СЮРЮН.

• • •

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозта школаның өөреникчилери үстүү класстарының будурулгеге практиказы-биле хандыр танышар дээш колхоз будурулгезинин чамдык ажылдарынга киржип, 45 мун кезек саманны кылып будурулгеннер.

М. БИЛЕН-ООЛ.

Колхозчу суур сайзырап турар

Сүт-Хөл районда «Бора-Тайга» кедөө ажыл-агый артелинин амгы төвүнге он чылдар бурунгаар, тодаргайлаарга 1948 чылда теректен кылган дөрт-беш хире чавыс бажыңчыгаштар турган. Бора-Тайганың малчын болгаш тараачын араттары ол чылын колхозту боттарының эки-туразы-биле тургузуп алган, коллективтиг ажыл-агыйны чоруда бергенинден соңгаар ёзулуг колхозчу суур дүрген тургустунган болгаш шапкын сайзырап турар.

Хуу, быдаргай ажыл-агыйларга бодаарга коллективтиг амыдыралдың артык күштүүн, Тыванын арат ажыл-агыйларының карачаңгыс шын оруу колхоз болганын хөй массалар бүзүреп билген. Шаанда өөн чыткан Бора-Тайгада ам чаа амыдырал чечектелип турар. Колхоз төвүнде 200 ажыг чурттаргa бажыңнарында артелдиң кежигүннери чурттап турар. Чурттаганың чаагайжыыр кылдынган бажыңнарындан ангыда ортумак школа бар, ында колхозчуларның 300 ажыг уруглары эртемнериниң үндезиннерин бүзүрелдиг шиңгөдип ап турарлар.

Колхоз төвүнде кижи. эмнелгениниң пунктузунуң эргелекчизи аныяк тускай эртемниг О. Хирлиг-оол чоннуң калын камгалаар дээш кызымаккай ажылдап турар. Кедөө клуб болгаш оон чанында хөй ном фондулуг кедөө библиотека колхозчуларның болгаш аныяктарның ажыглалында. Суурда ийи садыгжылыг делгем магазин бар. Бичик уругларның яслизин ажыткан. Ол чорук араттарның уругларын культурлуг кижилериниге улуг ролду ойнавышаан, колхозчу хереөженнериниң артель будурулгезинге идепкейлиг киржилгезин хандырган.

Бодунуң төрөөн суурун сайзыралыр, кедөөге культурлуг амыдыралды чечектелирер дээш «Бора-Тайга» колхозтуң ажыл-ишчилери моон соңгаар-даа улам күженишкинниг ажылдаар ужурлуг.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

Акша, тараа авансылары

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң баштаар чери колхозчуларга акша авансызын ай санында тыпсып келген. Бир үш-хүнүнге 1 рубль 20 копеектен 1 рубль 50 копеек чедир акша авансызы төлеттинип турган. Чүгле сентябрьда бир үш-хүнүнге 3 рубль, 2 кг тараа оноашкан.

Инек кадарчызы эш Анаш чүгле бодунуң ажылдап алган үш-хүннериниң төлевириниге баштайгы аванс-биле 2 тонна 686 кг тарааны, 4029 рубльди алган. Ол, чылдың сөөлгү санаашкынында оон-даа хөй тараааны болгаш акшаны алыр.

О. СЕМИС-ООЛ.

Көвүруг туттунган

Бай-Тайга районнуң Мөнгүн-Тайгада «Малчын» кедөө ажыл-агый артелиниң тудугжулары Каргы хемни кежилдир чаа көвүрүгүү тудуп дооскаш, чоокта чаа ажыглалга киргеннер.

Көвүрүгүн тудуунга эштер Аргайты, Делгер-оол, Дагба олар мурнакчы киришкеннер.

С. ОЧУР-ООЛ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

деп кинону көрүнер.

Бруцеллёзтан камгаланыңар!

Бруцеллезтан камгаланыр төлөөде, ара салдынган анай, хураганнарга камгалал чок холдар-биле дээп, оларның кештерин чанагаш холдар-биле союп болбас.

Аарыг азы бруцеллезка удур хынаттынмаан малдарның чаа төрүттүнген оолдарын чурттарга бажыңнар иштинге киирбес херек. Төлүн ара салган кандыг-даа малдарны өөр малдан доп-дораан түскайлаар ужурлуг.

Бруцеллезтан аараан мал кажаазының иштинге такпылап, чем чип, дыштаныр болбас. Аарыг болгаш бруцеллезка удур хынаттынмаан малдың чиг сүдүн ишпес. Ындыг сүтү чүгле эки хайындырган соонда чемге хереглеп болур.

Аарыг азы бруцеллезка удур хынаттынмаан малдарның чиг сүдүн ижер чоруктан шаарлыр херек. Чиг сүт, быштак болгаш өске-даа продуктулар садып алганда, оларны саткан кижилерден малдарының кадыкшылының дугайында шынзылгазын хынап көөр ужурлуг.

Мал ажаап турар кижи ажылды доосканының сөөлүнде холдарын чылыг суг-биле савацнап эки чугбайн тургаш, такпылап азы чемнеп болбас. Бруцеллезтан камгаланып, аңда удур тарыдылганы кылдырар. Ол тарыдылга кижиге хора чок, ону медицина ажылдакчылары чорудуп турар.

Тыва областың Санитар-чырыдыышын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедөө ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтериянын 3 — 65.

ТС—01109. Культура эргелелинин типографиязы.